

การสร้าง ความชอบธรรมทางการเมืองของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จากกรณีปราสาทเขาพระวิหาร ระหว่าง พ.ศ. 2501-2506

ยิ่งยศ บุญจันทร์¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาความขัดแย้งกรณีปราสาทเขาพระวิหารระหว่างไทยกับกัมพูชากับการสร้าง ความชอบธรรมทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยต้องการแสดงให้เห็นว่าการจัดการปัญหาด้านการเมืองระหว่างประเทศเป็นอีกมิติหนึ่งที่สามารถนำมาอธิบายวิธีการที่จอมพลสฤษดิ์ใช้ในการรักษาอำนาจและสร้าง ความชอบธรรมทางการเมือง ทั้งนี้เป็นการอธิบายเพิ่มเติมจากองค์ความรู้ที่มีอยู่ซึ่งเน้นปัจจัยหลัก 3 ประการ ได้แก่ การควบคุมระบบราชการ การได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา และการเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า กระแสชาตินิยมกรณีปราสาทเขาพระวิหารมีส่วนเกี่ยวข้องกับการก้าวขึ้นสู่อำนาจอย่างเต็มตัวในฐานะนายกรัฐมนตรีของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ภายหลังการปฏิวัติเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 ช่วงเวลาต่อจากนั้น ท่ามกลางปัญหาความขัดแย้งกับกัมพูชาที่ทวีความตึงเครียด จอมพลสฤษดิ์สามารถรับมือกับกรณีดังกล่าวและสร้างความรู้สึกร่วมในการต่อสู้ให้กับประชาชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งมีผลให้จอมพลสฤษดิ์ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในฐานะผู้นำคณะปฏิวัติที่พยายามทำทุกวิถีทางเพื่อรักษาผลประโยชน์แห่งชาติเอาไว้ ท้ายที่สุดแม้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศจะมีคำตัดสินให้ปราสาทเขาพระวิหารอยู่ในอธิปไตยของกัมพูชา ก็ไม่ทำให้เกิดวิกฤตศรัทธาต่อจอมพลสฤษดิ์ อาจกล่าวได้ว่าการดำเนินการในกรณีความขัดแย้งนี้มีส่วนช่วยในการสร้าง ความชอบธรรมทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

คำสำคัญ: จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กรณีพิพาทปราสาทเขาพระวิหาร การสร้าง ความชอบธรรม
ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา

¹นักศึกษาลัทธิอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อีเมล: bangkok_sriyot@hotmail.co.th

The Preah Vihear Temple Conflict and the Consolidation of Field Marshal Sarit Thanarat's Political Legitimacy, 1958-1963

Yingyot Boonchant²

Abstract

This article examines the relationship between Thai-Cambodia 'Preah Vihear Temple' conflict and the consolidation of Field Marshal Sarit Thanarat's political legitimacy. It seeks to demonstrate that regional conflicts provide another context to explain Field Marshal Sarit's ability to stay in power and gain legitimacy for his actions. The article thus provides an alternative narrative on existing knowledge that usually focusses on three main factors, i.e., bureaucratic control, the United States' support and glorification of the monarchy. It was found that the widespread national feeling caused by the Preah Vihear Temple conflict played a part in Field Marshal Sarit Thanarat's rise to full political power as Prime Minister after the coup d'état on the 20th October 1958. In the period thereafter, amid rising tensions caused by the conflict Field Marshal Sarit was able to successfully handle the situation and create a fighting spirit among the people. This in turn resulted in him receiving greater confidence as a leader who strived to maintain the nation's interests. In the end, even after the International Court of Justice awarded the temple to Cambodia, the ruling did not reduce confidence in Field Marshal Sarit's intentions. It can be said, therefore, that the management of this issue by Field Marshal Sarit Thanarat did, in fact, contribute to the consolidation of political legitimacy.

Keywords: Field Marshal Sarit Thanarat, the Preah Vihear Temple conflict, Political legitimacy, Relations between Thailand and Cambodia

²A graduate student in Doctor of Philosophy Program (History), Faculty of Arts, Silpakorn University. e-mail: bangkok_sriyot@hotmail.co.th

บทนำ

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. 2451-2506) เป็นนายทหารที่เข้ามามีบทบาททางการเมืองตั้งแต่ พ.ศ. 2490 โดยเข้าร่วมกับจอมพลผิน ชุณหะวัณ (พ.ศ. 2434-2516) ทำการรัฐประหารรัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ (พ.ศ. 2444-2531) และสนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2440-2507) ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นครั้งที่ 2 แต่อีก 10 ปีต่อมาในวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500 จอมพลสฤษดิ์กลับเป็นผู้นำทำการรัฐประหารจอมพล ป. พิบูลสงคราม พร้อมกันนี้ให้การสนับสนุนพรรคสหภูมิของนายสุกิจ นิมมานเหมินท์ (พ.ศ. 2449-2519) ในการสมัครรับการเลือกตั้งทั่วไปที่จัดขึ้นในวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2500 ทั้งนี้ การดำเนินการในลักษณะดังกล่าวของจอมพลสฤษดิ์กลับไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนเท่าที่ควร ดังเห็นจากผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2500 จากที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 160 ที่นั่ง พรรคสหภูมิได้รับการรับเลือกเพียง 44 ที่นั่ง (Koosripitak, 1971 : 141) (ขณะที่พรรคเสรีนิยมซึ่งเดิมทีเคยให้การสนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงครามได้รับเลือก 4 ที่นั่ง พรรคประชาธิปัตย์ 39 ที่นั่ง พรรคเสรีธรรม 6 ที่นั่ง พรรคชาตินิยม 1 ที่นั่ง พรรคเสรีไทย 39 ที่นั่ง และไม่สังกัดพรรค 59 ที่นั่ง) อย่างไรก็ตาม จอมพลสฤษดิ์อำนวยความสะดวกให้พรรคสหภูมิตั้งพรรคผู้แทนจากพรรคเสรีนิยมซึ่งเดิมทีเคยให้การสนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงครามและผู้แทนที่ไม่สังกัดพรรคจัดตั้งเป็นพรรคชาติสังคมเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2500 เพื่อเป็นผู้นำการจัดตั้งรัฐบาล โดยมีจอมพลสฤษดิ์เป็นหัวหน้าพรรค พลโทถนอม กิตติขจร (ยศในขณะนั้น) เป็นรองหัวหน้าพรรค ร่วมกับนายสุกิจ นิมมานเหมินท์ ส่วนพลโทประภาส จารุเสถียร (พ.ศ. 2455-2540) เป็นเลขานุการพรรค อย่างไรก็ตาม เพื่อหลีกเลี่ยงและบรรเทาความรู้สึกผิดหวังของประชาชนต่อจอมพลสฤษดิ์ที่เข้ามาเล่นการเมืองเสียเอง จอมพลสฤษดิ์จึงสนับสนุนพลโทถนอมซึ่งต่อมาได้เลื่อนยศเป็นพลเอกให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จนกระทั่ง 10 เดือนต่อมา ในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 จอมพลสฤษดิ์จึงทำการปฏิวัติรัฐบาลพลเอกถนอมและดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีด้วยตนเอง โดยความรู้เห็นเป็นใจของพลเอกถนอมซึ่งอดีตเป็นผู้ได้บังคับบัญชาของจอมพลสฤษดิ์ เนื่องจากพลเอกถนอมไม่สามารถคุมการแย่งชิงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับพรรครัฐมนตรีของตนได้ นับจากนั้นเป็นต้นมาจอมพลสฤษดิ์จึงเป็นผู้นำรัฐบาลปกครองประเทศโดยใช้อำนาจเบ็ดเสร็จตลอด 6 ปี จนถึงแก่อสัญกรรมในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2506

จากการสำรวจสภาพองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความชอบธรรมและการรักษาอำนาจทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์นั้น พบว่าการศึกษาที่ผ่านมามีอธิบายวิธีการที่จอมพลสฤษดิ์ใช้ในการสร้างความชอบธรรมและรักษาอำนาจทางการเมืองผ่านประเด็นใหญ่ 3 ประการ ได้แก่ การควบคุมระบอบราชการ การได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา และการเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์³ อย่างไรก็ตาม ในความคิดเห็นของผู้ศึกษามองว่ามิติที่สำคัญอีกมิติหนึ่งที่ยังไม่ได้รับการพิจารณาเท่าที่ควรคือเรื่องของการเมืองระหว่างประเทศภายในภูมิภาค เนื่องจากในช่วงหนึ่งทศวรรษหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (ประมาณระหว่าง พ.ศ. 2490-2500)

³Saenissara, P. (1980). Field Marshal Sarit Thanarat and Thai Parliamentary System B.E. 2501-2506. M.Ed., Srinakharinwirot University, Thailand. (In Thai) ; Tantiranapisan, V. (1989). The Process of Power Consolidation of Field Marshal Srisdi Dhanarajata. M.A. (History), Graduate School, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai) ; Mascharoen, W. (1990). Social Studies Textbooks and Political Socialization During Field Marshal Srisdi Dhanarajata's Regime: A Case Study of the Security of the Nation. M.A. (History), Graduate School, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai) ; Chaloeontiarana, T. (2005). Thailand : the Politics of Despotism Paternalism. 2nd ed. Bangkok: The Foundation for the Promotion of Social Sciences and Humanities Textbooks Projects. (In Thai)

เป็นระยะเวลาที่ประเทศ ต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ดำเนินการหรือต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราช ทำให้กระแสชาตินิยมมีความสำคัญทั้งต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการเมืองภายในประเทศ สำหรับประเทศไทยความขัดแย้งสำคัญที่เกิดขึ้นภายใต้กระแสชาตินิยม ได้แก่ ความขัดแย้งกับประเทศกัมพูชากรณีปราสาทเขาพระวิหาร

สำหรับกรณีปราสาทเขาพระวิหารนั้นเป็นประเด็นที่มีผู้ให้ความสนใจศึกษา ซึ่งงานเขียนส่วนใหญ่จะให้ความสนใจต่อการอธิบายภูมิหลังความขัดแย้งและที่มาของกรณีพิพาทปราสาทเขาพระวิหารระหว่างไทยกับกัมพูชา รวมถึงกระบวนการต่อสู้เพื่ออธิปไตยของทั้งสองประเทศและขั้นตอนการพิจารณาตัดสินของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ⁴ ในจำนวนผลงานเหล่านี้มีงานศึกษาที่กล่าวพาดพิงถึงจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ที่เกี่ยวข้องกับกรณีปราสาทเขาพระวิหาร ได้แก่ วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง **กระบวนการสร้างเสริมอำนาจทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ของ วรวิภา ตันติรัตน์ไพศาล (2532)** โดยกล่าวถึงการดำเนินการของจอมพลสฤษดิ์ว่า เป็นการใช้ประวัติศาสตร์ในการกระตุ้นความรู้สึกชาตินิยมเพื่อสร้างเสริมอำนาจทางการเมืองของตน (Tantiranapisan, 1989 : 120) แต่ทว่าวรวิภาไม่ได้อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือบทวิเคราะห์ที่นำไปสู่ข้อสรุปเช่นนั้น อย่างไรก็ตามเมื่อผู้ศึกษานำเหตุการณ์ต่าง ๆ มาพิจารณาในรายละเอียดพบว่าความขัดแย้งกรณีปราสาทเขาพระวิหารนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับการก้าวขึ้นสู่อำนาจอย่างเต็มตัวในฐานะนายกรัฐมนตรีของจอมพลสฤษดิ์ภายหลังการปฏิวัติเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 ขณะเดียวกันในช่วงที่จอมพลสฤษดิ์ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นช่วงเวลาเดียวกับความขัดแย้งและความตึงเครียดระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชายาวตัว นำไปสู่การตัดความสัมพันธ์ทางการทูตของกัมพูชาและปฏิกิริยาของชาวไทย นอกจากนี้การที่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศมีคำตัดสินคดีปราสาทเขาพระวิหารในวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2505 ให้ปราสาทเขาพระวิหารอยู่ในอธิปไตยของกัมพูชาก็เป็นเหตุการณ์ที่อาจทำให้เกิดวิกฤตศรัทธาต่อจอมพลสฤษดิ์ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้นำประเทศไทยขณะนั้น และผลักดันให้ต้องหาวิธีการในการรับมือกับปัญหาดังกล่าว ดังนั้น ความขัดแย้งกับประเทศกัมพูชากรณีปราสาทเขาพระวิหารจึงเป็นมิติความสัมพันธ์ระหว่างประเทศภายในภูมิภาคที่สามารถนำมาวิเคราะห์การสร้างภาพลักษณ์และการรักษาอำนาจทางการเมืองของ จอมพลสฤษดิ์เพิ่มเติมจากคำอธิบายอื่น ๆ ที่มีองค์ความรู้อยู่ในขณะนี้

ดังนั้น การศึกษาเรื่อง *“การสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์จากกรณีปราสาทเขาพระวิหาร พ.ศ. 2501-2506”* จึงมีจุดมุ่งหมายที่จะชี้ให้เห็นว่าในขณะที่ยังดำเนินการของจอมพลสฤษดิ์สัมพันธ์กับการปกป้องผลประโยชน์ของชาติ โดยเฉพาะอธิปไตย แต่ในขณะเดียวกันการดำเนินการหลายอย่างมีลักษณะที่แอบแฝงและส่งผลเป็นประโยชน์ต่ออำนาจทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ด้วย ทั้งนี้ ตั้งแต่จอมพลสฤษดิ์เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต้องเผชิญกับปัญหากรณีปราสาทเขาพระวิหารซึ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น จึงน่าสนใจว่าจอมพลสฤษดิ์มีวิธีการรับมือต่อปัญหาดังกล่าวอย่างไร และการดำเนินการต่าง ๆ นั้น มีส่วนแง่ใดในการเสริมสร้างความชอบธรรม เป็นที่หวังว่าการอธิบายในมุมมองเช่นนี้จะช่วยขยายความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ได้อย่างลุ่มลึกมากยิ่งขึ้น โดยเพิ่มเติมจากปัญหาการเมืองระหว่างประเทศแทนที่จะให้น้ำหนักกับการเมืองภายในเพียงฝ่ายเดียว

⁴Cuasay, P. (1998). Borders on the Fantastic: Mimesis, Violence, and Landscape at the Temple of Preah Vihear. *Modern Asian Studies*, 32(4), 849-890. ; Dhammarot, K. (2003). Impacts of the Prasat Kaopraiviharn Dispute between Thailand and Cambodia on Srisaket, 1959-1962. M.A. (Thai History), Srinakharinwirot University, Thailand. (In Thai) ; Pawakapan, P. (2008). The Preah Vihear verdict : Thai perception on the border area and legal disadvantages. In *The Islamic World and Muslims in Southeast Asia and Lao-ness and Khmer-ness in Thai Culture*, pp. 1-30, Bangkok: The Foundation for the Promotion of Social Sciences and Humanities Textbooks Projects. (In Thai)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จากกรณีปราสาทเขาพระวิหาร ระหว่าง พ.ศ. 2501-2506
2. เพื่อศึกษาการรับมือต่อความพ่ายแพ้ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ภายหลังศาลยุติธรรมระหว่างประเทศหรือศาลโลกตัดสินคดีปราสาทเขาพระวิหาร พ.ศ. 2505

ผลการวิจัย

กระแสชาตินิยมกรณีปราสาทเขาพระวิหารมีส่วนเกี่ยวข้องกับการก้าวขึ้นสู่อำนาจอย่างเต็มตัวในฐานะนายกรัฐมนตรีของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ภายหลังการปฏิวัติเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 ทั้งนี้ ท่ามกลางปัญหาความขัดแย้งกับกัมพูชากรณีปราสาทเขาพระวิหารที่ทวีความตึงเครียด จอมพลสฤษดิ์สามารถรับมือกับกรณีดังกล่าวได้เป็นอย่างดีซึ่งมีผลให้จอมพลสฤษดิ์ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในฐานะผู้นำคณะปฏิวัติที่พยายามทำทุกวิถีทางเพื่อรักษาผลประโยชน์แห่งชาติเอาไว้ ท้ายที่สุดแม้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศจะมีคำตัดสินให้ปราสาทเขาพระวิหารอยู่ในอธิปไตยของกัมพูชา ก็ไม่ทำให้เกิดวิกฤตศรัทธาต่อจอมพลสฤษดิ์ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้นำประเทศไทยขณะนั้น ดังรายละเอียดที่จะอภิปรายต่อไป

1. กระแสชาตินิยมกรณีปราสาทเขาพระวิหารกับการปฏิวัติวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501

ความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชากรณีปราสาทเขาพระวิหารเป็นปัญหาที่ยืดเยื้อมาตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อรัฐบาลนายพลตรี หลวงพิบูลสงคราม (แปลก ชิตตะสังคะ) ดำเนินการปลุกฝังแนวคิดชาตินิยมอย่างเข้มข้น โดยเฉพาะ “ลัทธิชาตินิยม” หรือ “ลัทธิชูชาติ” มาใช้เพื่อสร้างชาติไทยให้เจริญเป็นมหาประเทศในแหลมทองทดแทนกับมหาอำนาจตะวันตก ขณะเดียวกันรัฐบาลยังปลุกฝังและดำเนินนโยบาย “ไทยรวมไทย” กล่าวคือการรวมชาติไทยซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยที่ตกค้างอยู่ในอินโดจีนฝรั่งเศสกลับคืนมา ด้วยการรณรงค์เรื่องความเป็นเครือญาติหรือความเป็นพี่น้องระหว่างคนไทยในภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ พร้อมกันนี้เพื่อทวงคืนเกียรติยศและขยายอำนาจของชาติ รัฐบาลจึงดำเนินนโยบายไทยยิ่งใหญ่ (The Greater Thai Policy) หรือมหาอาณาจักรไทย/แพนไทย (Pan-Thaicism) จากแนวคิดดังกล่าวนำไปสู่กรณีพิพาทอินโดจีนระหว่างไทย-ฝรั่งเศส พ.ศ. 2483-2484 (Thai-Franco War, 1940-1941 A.D.) ซึ่งในที่สุดกองทัพญี่ปุ่นเสนอตัวเข้ามาไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาทดังกล่าว ผลคือฝรั่งเศสยินยอมยกดินแดนทางตะวันตกหรือฝั่งขวาของแม่น้ำโขงในแขวงหลวงพระบางและแขวงจำปาสักในแคว้นลาว กับเมืองศรีโสภณ เมืองพระตะบอง เมืองกำปงธม และเมืองเสียมเรียบในแคว้นกัมพูชาให้แก่ไทยตามอนุสัญญาสันติภาพระหว่างไทยกับฝรั่งเศส (Convention de Paix entre la France et la Thaïlande) หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า อนุสัญญาโตเกียวหรืออนุสัญญาโตเกียว (Tokyo Convention) ซึ่งมีการให้สัตยาบันในวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2484

ทั้งนี้ ปราสาทเขาพระวิหารเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนที่ไทยได้รับตามอนุสัญญาสันติภาพระหว่างไทยกับฝรั่งเศส โดยรัฐบาลไทยขณะนั้นได้ออกพระราชกฤษฎีกาลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2484 ขึ้นทะเบียนปราสาทเขาพระวิหารเป็น โบราณสถานแห่งชาติอย่างเป็นทางการ พร้อมกันนี้กองโฆษณาการงานฉลองรัฐธรรมนูญยังได้จัดพิมพ์หนังสือเรื่อง “ประเทศไทย เรื่อง การได้ดินแดนคืน” เดือนธันวาคม พ.ศ. 2484 ซึ่งปรากฏภาพวาดปราสาทเขาพระวิหาร พร้อมกับข้อความชี้แจงการได้มาของดินแดนว่า “ปราสาทหินเขาพระวิหาร ซึ่งไทยได้คืนมาคราวปรับปรุงเส้นเขตแดน ด้านอินโดจีนฝรั่งเศสและทางการกำลังจัดการบูรณะให้สง่างามสมกับที่เป็นโบราณสถานสำคัญ”(The Government Public Relations Department, 1941 : 448)

อย่างไรก็ตาม ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอีกครั้ง เมื่อสมเด็จพระจักรพรรดิฮิโรฮิโตะ (Hirohito ครอง ราชย์ พ.ศ. 2468-2532) แห่งญี่ปุ่นประกาศยอมแพ้สงครามเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2488 และลงนามในสนธิสัญญาสงบศึกโดยประกาศยอมแพ้ต่อฝ่ายสัมพันธมิตรอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2488 ถือเป็น วันสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่งผลให้อนุสัญญาสันติภาพระหว่างไทยกับฝรั่งเศสที่กองทัพญี่ปุ่นเป็นผู้ดำเนินการ เป็นโมฆะ ไทยต้องคืนดินแดนที่ได้รับมาเมื่อ พ.ศ. 2484 เพื่อแลกกับการไม่ตกเป็นประเทศผู้แพ้สงครามตามการ ลงนามในข้อตกลง ณ กรุงวอชิงตัน อย่างไรก็ตาม ปราสาทเขาพระวิหารกลับเป็นพื้นที่ที่ไม่ได้มีการตกลงอย่างเด็ด ขาด โดยทั้งไทยและกัมพูชาต่างอ้างกรรมสิทธิ์เหนือพื้นที่ดังกล่าวว่าอยู่ในอธิปไตยของตน⁵ แต่จากปัญหาทางการ เมืองภายในประเทศ โดยเฉพาะฝ่ายกัมพูชาที่ต้องต่อสู้กับการหวนกลับมาของเจ้าอาณานิคมอย่างฝรั่งเศส จึงส่ง ผลให้การเคลื่อนไหวในประเด็นปราสาทเขาพระวิหารยังคงไม่ปรากฏชัดเจนนัก

ปัญหากรณีปราสาทเขาพระวิหารเริ่มปรากฏเด่นชัดขึ้นภายหลังกัมพูชาได้รับเอกราชใน พ.ศ. 2496 เมื่อ รัฐบาลไทยส่งกองกำลังทหารเข้าไปประจำการบริเวณปราสาทเพื่อเป็นฐานที่มั่นทางทหารใน พ.ศ. 2497 (Kasetsiri, 2008 : 37) แม้ทั้งสองฝ่ายจะพยายามเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหาก็ไม่เป็นผล เพราะในช่วงการเจรจาระหว่าง พ.ศ. 2497-2501 นั้น ปรากฏว่าใน พ.ศ. 2500 รัฐบาลไทยได้ส่งตำรวจเข้าไปประจำการบริเวณปราสาทและพื้นที่ใกล้เคียงเพิ่มเติมจากกองกำลังที่ประจำการอยู่ (Leifer, 1961-1962 : 365) รัฐบาลกัมพูชาจึงตอบโต้กลับด้วยการยื่น หนังสือประท้วงต่อรัฐบาลไทยในประเด็นนี้ รวมถึงประเด็นอื่น ๆ เช่น การบังคับคนงานชาวเขมร 3 คนที่รัฐบาล ส่งไปดูแลปราสาทเขาพระวิหารให้หยุดทำงานและออกจากพื้นที่

จนถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2501 กระแสความไม่พอใจกรณีปราสาทเขาพระวิหารในกัมพูชารุนแรงมากขึ้น ปรากฏว่ามีการเดินขบวนของข้าราชการตำรวจและพลเรือนไปยังสถานเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงพนมเปญ โดยประณามรัฐบาลไทยว่า “ไทยโกงเอาเขาพระวิหารของเขมรไป เขมรจึงควรจะทวงเอาคืนมา” แม้ว่ารัฐบาล กัมพูชาภายใต้การนำของสมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุ (Norodom Sihanouk) จะปฏิเสธว่ามีส่วนรู้เห็น แต่ เชื่อได้ว่ารัฐบาลมีส่วนสนับสนุนดังเห็นจากการประกาศให้วันดังกล่าวเป็นวันหยุดราชการ (Supaporn, 1965 : 92) พร้อมกันนี้ยังปรากฏการโจมตีรัฐบาลไทยผ่านสื่อสิ่งพิมพ์อยู่เนือง ๆ เป็นต้นว่า “ไทยเป็นชาติรุกรานเพื่อน บ้าน” หรือ “ไทยเป็นทาสของอเมริกัน” โดยเฉพาะบทความของส้อม สารี (Sam Sary) เอกอัครราชทูตกัมพูชา ประจำกรุงลอนดอน ตีพิมพ์ในนิตยสาร Le Cambodge aujourd'hui เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2501 กล่าวหา ไทยว่าใช้กำลังเข้ายึดครองพระวิหาร เช่นเดียวกับกระทำของฮิตเลอร์ แต่ที่เลวร้ายมากกว่านั้น ส้อม สารีได้กล่าว พาดพิงและหมิ่นพระบรมเดชานุภาพของพระมหากษัตริย์ไทยด้วย ขณะที่บทความของเลียม วา (Sim Var)

⁵ ยกตัวอย่างหนังสือที่เกี่ยวข้องเรื่อง “เขาพระวิหาร” เขียนโดย ตรี อมาตยกุล ตีพิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2499 ตอนหนึ่งกล่าวว่า “บนเขงอนหินตรงหน้าผานั้น มีเสาธง อันใหญ่ปักธงไตรรงค์ปลิวสะบัด พลัดตามสายลม การที่มีธงไทยโบกสะบัดอยู่เช่นนี้จะทำให้ท่านภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง” (Amatyakul, 1956 : n. page)

นายกรัฐมนตรีก็พิมพ์ในหนังสือพิมพ์ La Dépêche du Cambodge เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2501 ได้ดูหมิ่นสัญลักษณ์ครุฑซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของชาติไทยและองค์ประมุข โดยกล่าวว่าไทยกระทำตนเหมือนเสือหัวกระหายจึงควรเปลี่ยนสัญลักษณ์จากครุฑเป็นนกแร้ง สภาพการณ์ดังกล่าวสร้างความไม่พอใจในหมู่ประชาชนชาวไทยเป็นอย่างมากและกลายเป็นแรงกดดันต่อรัฐบาลซึ่งขณะนั้นอยู่ภายใต้การนำของพลเอกถนอม กิตติขจรถึงการละเลยให้กัมพูชาโจมตีประเทศไทย ด้วยเหตุนี้วันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2501 ราษฎรไทยผู้หนึ่งใช้นามแฝงว่า “แฟนสยามรัฐ” ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมของกัมพูชาเป็นครั้งแรกในบทความเรื่อง “เสียงจากกัมพูชา” ผ่านหนังสือพิมพ์สยามรัฐ

ต่อมาเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2501 เกิดข่าวลือแพร่สะพัดในกรุงเทพมหานครว่ารัฐบาลไทยส่งกำลังตำรวจเข้ายึดครองปราสาทเขาพระวิหาร ผลักดันให้สมเด็จพระอภัยยุวราชบรมมหาราชวังประมุขแห่งกัมพูชามีพระประสงค์จะเสด็จเยือนประเทศไทยเพื่อระงับไม่ให้ความขัดแย้งระหว่างประเทศเกิดปัญหาลุกลาม ทั้งนี้ รัฐบาลไทยเตรียมให้การต้อนรับและคาดหวังว่าจะจัดการเจรจาแก้ไขปัญหากับปราสาทเขาพระวิหารในวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2501 แต่ทว่าพระองค์กลับประทับอยู่เพียง 2-3 ชั่วโมง ทรงเจรจาข้อตกลงความร่วมมือทางเศรษฐกิจและปัญหาชายแดนในระดับหนึ่งแล้วจึงเสด็จกลับ เหตุการณ์ดังกล่าวสร้างความฉงนให้กับรัฐบาลไทยเป็นอย่างมากและยังสับสนมากขึ้น เมื่อสมเด็จพระอภัยยุวราชบรมมหาราชวังเสด็จเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน และประกาศรับรองสถานะของรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ในวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2501 ส่งผลให้การเจรจาข้อตกลงต่าง ๆ หยุดชะงักลง และเป็นแรงขับเคลื่อนที่ทำให้กระแสชาตินิยมในประเทศกระพือขึ้นอย่างรุนแรง ทั้งนี้ หนังสือพิมพ์สยามนิกร ฉบับวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2501 วิเคราะห์การกระทำของกัมพูชาว่า

ผู้ใกล้ชิดกับกรณี อันเกี่ยวกับประเทศกัมพูชาส่วนมากมีความเห็นว่า การเอะอะโวยวายของกัมพูชาที่ดี การประกาศรับรองรัฐบาลจีนแดงก็ดี ในส่วนที่เกี่ยวข้องมุ่งหมายถึงประเทศไทยนั้น เชื่อกันว่าเป็นส่วนหนึ่งของวิธีการเปิดฉากในทำนองขู่เพื่อผลในการเจรจาปัญหาที่คั่งค้างต่าง ๆ ระหว่างไทยกับกัมพูชา โดยเฉพาะปัญหาเขาพระวิหารและปราสาทดินโต (ปราสาทโดนตวล-ผู้ศึกษา) (Supaporn, 1965 : 159-160)

ขณะที่บรรดาสมาชิกพรรคชาติสังคมซึ่งผิดหวังจากการปรับตำแหน่งคณะรัฐมนตรีได้หันมาวิพากษ์วิจารณ์พลเอกถนอม กิตติขจรถึงการปล่อยปละละเลยให้กัมพูชาอ้างสิทธิเหนือปราสาทเขาพระวิหาร ส่วนพรรคหนุ่มไทยซึ่งมีนายไชยวุฒิ อัตถาการเป็นหัวหน้าพรรคก็ได้ออกแถลงการณ์ยืนยันว่าเขาพระวิหารเป็นของไทยจะยินยอมให้กัมพูชาไม่ได้ และปลุกระดมในทำนองว่าควรเรียกร้องเอาดินแดนมณฑลบูรพา คือ เสียมเรียบและพระตะบองกลับคืนสู่การปกครองของไทย เพราะเป็นดินแดนที่ไทยถูกฝรั่งเศสยึดแย่งไป เมื่อฝรั่งเศสปล่อยกัมพูชาเป็นอิสระแล้ว จึงควรคืนให้ไทยตามเดิม ตามแถลงการณ์ของพรรคหนุ่มไทยยังได้กล่าวอีกว่า ถ้าหากรัฐบาลไทยยินยอมยกดินแดนที่พิพาทกันอยู่ให้กัมพูชา ประชาชนไทยจะลุกฮือขึ้นคัดค้านทันที แต่ถ้าหากรัฐบาลไทยจะเรียกร้องเอาดินแดนมณฑลบูรพาคืน ประชาชนชาวไทยก็พร้อมที่จะสนับสนุนเต็มที่ (Supaporn, 1965 : 170-171) สอดคล้องกับความเห็นของนายเลียง ไชยกาล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานีที่เห็นว่ารัฐบาลควรเรียกร้องมณฑลบูรพาและเกาะกงหรือประจันตคีรีเขตรคืนจากกัมพูชา

อย่างไรก็ดี รัฐบาลไทยและกัมพูชายังคงพยายามใช้วิธีการเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหากรณีปราสาทเขาพระวิหาร ด้วยเหตุนี้จึงมีการแต่งตั้งคณะผู้แทนเพื่อประชุมร่วมกันระหว่างวันที่ 8 สิงหาคม ถึงวันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2501 ณ กรุงเทพฯ ฝ่ายไทยนำโดยพลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ขณะที่ฝ่ายกัมพูชานำโดยเสนา สาน (Son Sann) รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ แต่ทว่าการเจรจาไม่เป็นผลโดยเฉพาะข้อตกลงเรื่องกรรมสิทธิ์เหนือปราสาทเขาพระวิหาร ส่งผลให้เกิดกระแสความไม่พอใจขึ้นในหมู่ประชาชนชาวไทย มีรายงานว่าราษฎรจำนวนหนึ่งเสนอแก่รัฐบาลให้เรียกร้องดินแดน 4 จังหวัด ได้แก่ เสียมเรียบ พระตะบอง ศรีโสภณ รวมถึงจำปาสักในประเทศลาวเพื่อเป็นการตอบโต้กัมพูชาที่เรียกร้องอิปไตเหนือปราสาทเขาพระวิหาร

ต่อมาวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2501 ได้เกิดการชุมนุมของประชาชนนับหมื่นคนบริเวณสนามหลวง มีการเปิดอภิปรายหรือไฮปาร์คประณามรัฐบาลกัมพูชา ก่อนที่ผู้ชุมนุมจะเคลื่อนขบวนต่อไปยังพระที่นั่งอนันตสมาคมหรือรัฐสภาในขณะนั้น พร้อมป้ายข้อความแสดงกรรมสิทธิ์ของไทยเหนือปราสาทเขาพระวิหาร พลโทประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้ขอร้องให้ผู้ชุมนุมยุติการเดินขบวนเพื่อป้องกันพวกฉวยโอกาส ประชาชนส่วนใหญ่จึงพากันแยกย้ายกลับไป แต่กลับปรากฏว่ามีประชาชนอีกจำนวนหนึ่งได้เคลื่อนขบวนไปยังบริเวณหน้าสถานเอกอัครราชทูตกัมพูชา ณ ถนนราชดำริ ส่งผลให้เกิดการปะทะกับตำรวจดับเพลิงที่มาฉีดน้ำสกัดกั้นผู้ชุมนุม รวมถึงเจ้าหน้าที่ที่มาป้องกันไม่ให้ประชาชนบุกเข้าไปในสถานทูตกัมพูชา

อย่างไรก็ตาม สภาพการณ์ข้างต้นสั่นคลอนความมั่นคงของรัฐบาล และเมื่อผนวกกับปัญหาความวุ่นวายทางการเมืองโดยเฉพาะความวุ่นวายในการปกครองในรูปแบบรัฐสภา ปัญหาความตกร่ำทางเศรษฐกิจ รวมถึงการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ ในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์จึงทำการปฏิวัติรัฐบาลพลเอกถนอม กิตติขจร ส่งผลให้รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งและเจตนารมณ์ของประชาชนหมดอำนาจลง ถึงกระนั้นในสายตาของประชาชนจอมพลสฤษดิ์ไม่ได้มีความชอบธรรมนัก การกระทำดังกล่าวประชาชนกลุ่มหนึ่งเห็นว่าเป็นความพยายามรักษาอำนาจของตนเอง ขณะที่ภาพลักษณ์ของจอมพลสฤษดิ์จากการนำเสนอของสื่อสิ่งพิมพ์ที่ผ่านมาก็ตกต่ำเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะกรณีใช้จ่ายเงินสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ด้วยเหตุนี้ภายหลังการปฏิวัติ จอมพลสฤษดิ์ต้องสร้างความชอบธรรมทางการเมืองผ่านหลายลักษณะ วิธีการหนึ่งที่น่าสนใจคือ การใช้ประโยชน์จากการรับมือต่อความขัดแย้งกรณีปราสาทเขาพระวิหารซึ่งเป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาอันเหมาะสมของการปฏิวัติ

2. วิธีการสร้างความชอบธรรมของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จากกรณีปราสาทเขาพระวิหาร ระหว่าง พ.ศ. 2501-2506

นับตั้งแต่การปฏิวัติเป็นต้นมา ในแง่ของการเมืองระหว่างประเทศ กรณีปราสาทเขาพระวิหารทวีความตึงเครียดมากยิ่งขึ้น จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในฐานะหัวหน้าคณะปฏิวัติ ต่อมาได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502 เผชิญกับปัญหาแทบจะในทันที เพราะภายหลังการปฏิวัติเพียงไม่กี่วันคือในวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2501 รัฐบาลกัมพูชามีหนังสือขอตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทย โดยอ้างปัญหาเรื่องกรณีปราสาทเขาพระวิหาร รวมถึงการเรียกร้องเอาเมืองพระตะบองและเมืองเสียมเรียบของหนังสือพิมพ์ไทย ความตอนหนึ่งว่า

ตามพฤติการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันระหว่างประเทศของเราทั้งสอง และเพื่อที่จะขจัดความยุ่งยากให้หมดไป เพื่อประโยชน์แห่งความสัมพันธ์อันดีที่สุดในอนาคต รัฐบาลกัมพูชาเห็นจำเป็นที่จะต้องระงับการมีคณะทูตของกัมพูชาในประเทศไทยไว้เป็นการชั่วคราว จนกว่าจะมีคำสั่งใหม่ นับแต่วันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2501 เป็นต้นไป(Ministry of Foreign Affairs, 1961 : 11)

การกระทำของกัมพูชาผลักดันให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เข้ามามีบทบาทในกรณีปราสาทเขาพระวิหารโดยตรง และนับจากนี้เป็นต้นไปก็จะได้เห็นวิธีการต่าง ๆ ที่จอมพลสฤษดิ์รับมือกับกรณีปราสาทเขาพระวิหารซึ่งมีส่วนช่วยเสริมสร้างความชอบธรรมและรักษาอำนาจทางการเมืองของ ฯพณฯ จนกระทั่งถึงแก่อสัญกรรม

2.1 การดำเนินการอย่างเด็ดขาด ทันทีที่ สอดรับ และเคียงข้างกับความรู้สึกของประชาชน

วันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2501 ฯพณฯ ดี กีเมซัว เอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำประเทศไทยได้ยื่นหนังสือด่วนต่อหม่อมเจ้าวงศ์านวัตร เทวกุล ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ รักษาการแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ วังสราญรมย์ กรุงเทพฯ แจ้งว่ารัฐบาลกัมพูชาภายใต้การนำของสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรดม สีหนุประสงค์ตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทยเป็นการชั่วคราวนับตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2501 เป็นต้นไป เพื่อเปิดการเจรจาปรับความเข้าใจกันต่อไป โดยเฉพาะกรณีปัญหาปราสาทเขาพระวิหาร พร้อมกันนี้ ฯพณฯ ดี กีเมซัวยังได้เข้าพบ ฯพณฯ วิสุต อรรถยุกติซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาฝ่ายต่างประเทศคณะปฏิวัติ เพื่อยืนยันว่าการตัดความสัมพันธ์ครั้งนี้เพียงแต่ระงับการติดต่อชั่วคราวเท่านั้น แต่สำหรับฝ่ายไทยเห็นว่า เมื่อไม่มีการติดต่อทางการทูตระหว่างกันแล้วก็ควรจะทำให้ขาดความสัมพันธ์กันเลย เพราะการกระทำของกัมพูชาเป็นการแสดงให้เห็นว่าไม่ได้กระทำด้วยอาการที่ผู้เป็นมิตรพึงกระทำ (Supaporn, 1965 : 245)

ด้วยเหตุนี้ในวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2501 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติจึงแถลงการณ์ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 27 [คณะปฏิวัติสั่งให้ปิดพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชาอย่างเด็ดขาด] (1958 : 4) ประณามการกระทำของกัมพูชาและมีคำสั่งปิดพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชา “เพื่อให้มิให้เหตุร้ายลุกลาม และเพื่อความปลอดภัยของประชาชน” พร้อมกันนี้ยังได้เรียก ฯพณฯ สมัย อนุมานราชชน เอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศกัมพูชา รวมถึงเจ้าหน้าที่ทั้งหมดกลับประเทศไทย และภายในวันเดียวกันนั้น จอมพลสฤษดิ์พร้อมด้วยนายทหารชั้นผู้ใหญ่ เป็นต้นว่าพลอากาศเอกเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ผู้บัญชาการทหารอากาศ และพลเรือเอก หลวงชำนาญยุทธยุทธ ผู้บัญชาการทหารเรือเดินทางไปตรวจสถานการณ์ด้านชายแดนกัมพูชาโดยเฮลิคอปเตอร์ ต่อมาวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2501 จอมพลสฤษดิ์ยังได้เดินทางไปตรวจสถานการณ์ชายแดนด้านตะวันออกและแคว้นเยียมเยียมกองตำรวจตระเวนชายแดนที่ปราสาทเขาพระวิหารด้วยตนเองอีกด้วย นอกจากนี้วันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2501 จอมพลสฤษดิ์ยังมีประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 28 เพื่อยืนยันอธิปไตยของประเทศไทยเหนือปราสาทเขาพระวิหาร รวมถึงแจ้งถึงความพยายามของคณะปฏิวัติในการป้องกันและรักษาความปลอดภัยของประชาชนชาวไทย เพื่อแสดงให้เห็นผลในเชิงประจักษ์จอมพลสฤษดิ์จึงมีคำสั่งให้กำลังตำรวจตระเวนชายแดนเพิ่มกองกำลังที่ปราสาทเขาพระวิหารอีก 6 เตา โดยให้ถือว่าบริเวณนี้เป็นผืนแผ่นดินอันศักดิ์สิทธิ์ของชาวไทยที่ชนชาติอื่นจะล่วงล้ำและละเมิดไม่ได้ ในการนี้ ให้ชักธงชาติไทยขึ้นไว้ให้เห็นโดยชัดเจน (Vichailak, 1961 : 39-40)

สภาพการณ์ดังกล่าวส่งเสริมให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้นำคณะปฏิวัติมีความชอบธรรมในสายตาประชาชน เพราะภายใต้กฎอัยการศึก คณะปฏิวัติสามารถดำเนินงานได้อย่างรวดเร็วและเฉียบขาดไม่ว่าจะเป็นด้านการทหาร การปกครอง และการประชาสัมพันธ์ (In house, 1958) มากกว่ารัฐบาลพลเอกถนอม กิตติขจรซึ่งมีรูปแบบการปกครองในระบบรัฐสภา ทั้งยังสอดคล้องกับความรู้สึกขุ่นเคืองของประชาชนที่มีต่อกัมพูชา อย่างไรก็ตาม กระบวนการต่างประเทศกัมพูชาได้มีแถลงการณ์วันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2501 ขอให้มีการตั้งกงสุลกัมพูชาในกรุงเทพฯ โดยเน้นย้ำว่าให้มีความสัมพันธ์ทางการทูตในระดับอุปทูตต่อกัน แต่ทว่าจอมพลสฤษดิ์ปฏิเสธข้อเสนอดังกล่าว ท่าทีซึ่งขัดแย้งของหัวหน้าคณะปฏิวัตินั้นได้รับคำชื่นชมจากหนังสือพิมพ์ เป็นต้นว่าหนังสือพิมพ์พิมพ์ไทยที่ชื่นชมว่า “คณะปฏิวัติได้ตัดสินใจถูกต้องแล้วในการไม่เห็นชอบด้วยกับข้อเสนอของรัฐบาลกัมพูชาเรื่องการสถาปนาสัมพันธ์ไมตรีในชั้นอุปทูตและตั้งเงื่อนไขไว้อย่างสวยงามเพื่อรักษาศักดิ์ศรีของประเทศไทย” (Supaporn, 1965 : 272)

ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ปรากฏว่าฝ่ายกัมพูชาดำเนินการยั่วยุรัฐบาลไทยหลายลักษณะ เป็นต้นว่ายื่นเรื่องร้องเรียนปัญหาความสัมพันธ์ต่อสหประชาชาติ โจมตีรัฐบาลไทยผ่านสื่อสิ่งพิมพ์และวิทยุ หรือจัดให้ประชาชนเดินขบวนประท้วงรัฐบาลไทย แต่ที่รุนแรงมากไปกว่านั้นคือวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2501 ตำรวจกัมพูชาทำที่ชักชวนราษฎรไทย 32 คน (ชาย 18 คน หญิง 8 คน เด็ก 6 คน) ที่อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรีไปประชุมกันในเขตกัมพูชาแล้วทำการจับกุม ต่อมาวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2501 เวลา 23.00 น. ทหารเขมรประมาณ 200 คน ได้ยกพลขึ้นบกที่หมู่บ้านหาดเล็ก กิ่งอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด และจับกุมราษฎรไทยจำนวน 5 คน (ผู้ใหญ่ 1 คน และเด็ก 4 คน) อีกด้วย สถานการณ์ดังกล่าวกดดันจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เป็นอย่างมาก เพราะหากดำเนินการด้วยความรุนแรงสถานการณ์อาจบานปลาย แต่เพื่อโน้มน้าวประชาชนไม่ให้โจมตีรัฐบาลและระงับความโกรธเคือง จอมพลสฤษดิ์จึงมีคำสั่งให้จับกุมชาวเขมรที่ลอบเข้ามาประเทศไทยอย่างผิดกฎหมายในข้อหาจารกรรม เป็นการตอบแทน พร้อมกันนี้จอมพลสฤษดิ์ยังมีแถลงการณ์ต่อหนังสือพิมพ์ต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นว่า

คณะปฏิวัติรู้สึกเกรงใจว่าประชาชนที่ได้ฟังข่าวการปฏิบัติการของกัมพูชาต่อไทย จะนึกว่าฝ่ายไทยอ่อนแอ แต่ความจริงมิใช่เช่นนั้น หากแต่ว่าการปฏิบัติตอบโต้ในเรื่องนี้ เราจะต้องกระทำโดยรอบคอบ มิฉะนั้นแล้วอาจจะนำไปสู่ความหายนะก็เป็นไป ... เคยมีแต่ผู้ใหญ่รังแกเด็ก แต่นี้เด็กเกิดจะรังแกผู้ใหญ่ซึ่งไม่เคยมี เมื่อสถานการณ์เป็นเช่นนี้ ประเทศไทยก็ต้องใช้ความรอบคอบและทำให้ชาวโลกเขาเห็นว่าไทยเป็นฝ่ายมีขันติธรรม

อย่างไรก็ตาม ปัญหาความสัมพันธ์ที่ขุ่นมัวระหว่างไทยกับกัมพูชาก็บรรเทาลงโดยการไกล่เกลี่ยของบาร์อนโยฮัน เบค-ฟรีส (Baron Johan Beck-Friis) ผู้แทนพิเศษ ฯพณฯ ดัก ฮัมมาร์ช็อลด์ (Dag Hammarskjöld) เลขาธิการสหประชาชาติ ในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502 ทางกัมพูชาได้ส่งตัวราษฎรไทยที่ถูกจับกุมตัวไปคืนสู่ประเทศไทยทางด่านอรัญประเทศ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เดินทางไปรับราษฎรกลุ่มนี้ด้วยตนเอง ต่อมาในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502 ไทยและกัมพูชาจึงมีแถลงการณ์เปิดความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการ (Heller, 2001 : 58) ทั้งนี้ คณะปฏิวัติได้มีแถลงการณ์ขอให้ชาวไทยลืมเรื่องความหมองเศร้าที่เคยมีแก่กันและหันหน้าเข้าหากันด้วยอัธยาศัยไมตรี

ปัญหาระหว่างไทยกับกัมพูชาสงบลงได้ไม่นาน วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2502 รัฐบาลกัมพูชาได้ยื่นเรื่องขอคำวินิจฉัยกรณีพิพาทเกี่ยวกับอธิปไตยเหนือปราสาทเขาพระวิหารต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศหรือศาลโลก (the International Court of Justice) รวม 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก ว่า ราชอาณาจักรไทยมีพันธกรณีที่จะถอนหน่วยทหารที่ได้ส่งไปประจำการ ณ ซากปราสาทเขาพระวิหาร ตั้งแต่ พ.ศ. 2497 ประการต่อมา ว่า อำนาจอธิปไตยแห่งดินแดนเหนือปราสาทเขาพระวิหารเป็นของราชอาณาจักรกัมพูชา (Malakul, M.L., trans., n.d. : 3) การกระทำดังกล่าวสร้างความแค้นเคืองให้กับชาวไทยเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ในวันต่อมาจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์จึงแถลงการณ์ผ่านสำนักแถลงข่าวสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งจอมพลสฤษดิ์คงเน้นย้ำสิทธิของไทยเหนือปราสาทเขาพระวิหาร ขณะเดียวกันยังแสดงให้เห็นประชาชนเชื่อมั่นถึงความพยายามของรัฐบาลในการจัดการปัญหาว่า

รัฐบาลแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทราบเรื่องนี้ด้วยความเสียใจอย่างที่เคยเสียใจมาแล้วเนื่อง ๆ ในปัญหาเกี่ยวกับกัมพูชา แต่โดยเหตุที่เขาสหประชาชาติเป็นของไทยอยู่ตลอดมา รัฐบาลจะต่อสู้คดีโดยเต็มกำลังความสามารถ และจะทำความพยายามทุกสถาน ที่จะรักษาสันติประโยชน์ของชาติด้วยความยุติธรรม รัฐบาลนี้หวังว่าการที่รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายด้วยน้ำใจกว้างขวางกับกัมพูชาตลอดมานั้นจะเป็นคุณธรรมช่วยให้ประเทศไทยรักษาสันติอันชอบธรรมของประเทศไว้ได้เสมอ (Permijitt, 1959 : 2-3)

รวมถึงในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2502 เนื่องในวันครบรอบแห่งการปฏิวัติ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้กล่าวปราศรัยด้วยถ้อยคำที่กินใจและให้กำลังใจสัญญาต่อประชาชน ความตอนหนึ่งว่า

ข้าพเจ้าขอให้คำมั่นแก่เพื่อนร่วมชาติและมิตรร่วมชีวิตทั้งหลาย ว่าข้าพเจ้าจะร่วมแรงร่วมใจอยู่เคียงข้างท่าน เพื่อป้องกันรักษาสมบัติของชาติขึ้นนี้ไว้ด้วยเหี้ยม ด้วยเลือด และด้วยชีวิตของเรา เพราะข้าพเจ้าทราบอยู่ว่า ท่านทั้งหลายจะไม่ยอมเสียสมบัติอันนี้ไป (Collection of Speeches of Field Marshal Srisdi Dhanarajata, 1959-1961, 1964 : 63)

การดำเนินการของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนซึ่งมีส่วนสร้างเสริมความชอบธรรมทางการเมืองให้มั่นคงมากยิ่งขึ้นในฐานะผู้รักษาสันติประโยชน์แห่งชาติ เพราะคนไทยในช่วงเวลานั้นต่างมีความรู้สึกหวงแหนปราสาทเขาพระวิหารอย่างรุนแรง ดังปรากฏว่ามีการรณรงค์ของประชาชนอยากมีส่วนร่วมในการต่อสู้คดีปราสาทเขาพระวิหารร่วมบริจาคเงินคนละ 1 บาท เพื่อช่วยเป็นค่าใช้จ่ายในการสู้คดีของรัฐบาล ปรากฏว่าได้เงินบริจาคมากถึง 3 ล้านบาท (Krairiksh, H.R.H., 2003 : 94) หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ได้ให้สัมภาษณ์ผ่านหนังสือพิมพ์สยามนิกร เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2502 ว่า

รู้สึกปลื้มในการเสียดสีของประชาชนคนไทยทั้งชาติในครั้งนี้ เป็นการแสดงออกของนักเรียน ยอมอดชนม กรรมกรสามล้อ นักมวย แม้กระทั่งผู้เคราะห์ร้ายถูกตีศีรษะยังนำเงินค่าทำขวัญที่ได้มาบริจาคน และอีกมากมายนี้เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า...เมืองไทยนี้ใครจะโกงเงินโกงทอง หรือโกงเลือกตั้งนั้นยังพอทำเนา แต่ใครจะโกงดินแดนนั้นหรือแม้จะแตะต้องมิได้ คนไทยจะลุกขึ้นต่อสู้ป้องกันชาติอย่างพร้อมเพรียง (Permjitt, 1959 : 259)

กระแสความไม่พอใจต่อประเทศกัมพูชาขยายวงกว้าง แม้แต่มหาสพการดนตรีก็ร่วมเคลื่อนไหวผ่านบทเพลง เป็นต้นว่าเพลง “เขาพระวิหารต้องเป็นของไทย” ขับร้องโดยก้าน แก้วสุพรรณ ซึ่งประพันธ์เนื้อร้องร่วมกับ ป. ชื่นประโยชน์ หรือเปรี๊ยะ ชื่นประโยชน์เมื่อ พ.ศ. 2503 เนื้อเพลงตอนหนึ่งว่า

เขาพระวิหารต้องเป็นของไทย เขาพระวิหาร โบราณวัตถุของไทย อ่านข่าวแล้วแสนเจ็บใจ
เรื่องเขตแดนไทยเขาพระวิหาร สองครั้งแล้วซิ ที่ก่อเหตุทำรุกราน ผมเลือดสุพรรณ จะร่วมใจท่านอาสา
พวกเราคนไทย ได้รู้กันทั่วทั้งหมด ช่นเคื่องสุดแสนรันทด เมื่อถูกคนคดเกรหนักหนา ร้องเอาดี้อ ๆ ของ
ใครก็ไม่นำพา จะเอาของข้า ช้ามศพข้าก่อนเถิดเหว่ย เป็นอันธพาลเสียเคย เขาว่าช่างหน้าไม่อาย ... ผม
ร้องเพลงนี้ อุทิศพลีเงินรายได้ ร่วมทุนสมทบชาติไทย ได้ปกป้องไว้ดินแดนเขตชั้นชช ขอเทพเทวา
ปกปักษ์รักษาป้องกัน ผืนดินไทยนั้น สุขสันต์นิรันดร์ (Kaewsuphan, 2016)

2.2 อนุญาตให้สื่อมวลชนแสดงความคิดเห็นต่อกรณีปราสาทเขาพระวิหาร

เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ทำการปฏิวัติรัฐบาลพลเอกถนอม กิตติขจร เพื่อให้มีการต่อต้านในทางเสียหาย วันรุ่งขึ้นจอมพลสฤษดิ์จึงมีคำสั่งตรวจค้นโรงพิมพ์และบริษัทการพิมพ์ไม่ต่ำกว่า 50 แห่ง และมีคำสั่งให้ปิดหนังสือพิมพ์ที่เป็นศัตรูต่อการปฏิวัติ รวมถึงมีการจับกุมนักหนังสือพิมพ์ นักการเมือง ผู้นำกรรมกร และประชาชน เป็นต้นว่าสังข์ พัดโนทัย, เปลื้อง วรรณศิริ, อุทธรณ์ พลกุล, สนิท เอกชัย, สวัสดิ์ ตันตสุข, สุทธิ, และจิตร ภูมิศักดิ์ (Tongpao, 1974 : 321) ต่อมาจึงมีคำสั่งห้ามไม่ให้มีการมั่วสุมประชุมกันในทางการเมือง ที่ใด ๆ มีจำนวนตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป ขณะเดียวกันก็มีคำสั่งควบคุมการพิมพ์และการโฆษณาตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 17 วันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2501 โดยเฉพาะข้อ 1 ต้องยื่นคำร้องขออนุญาตต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบพิมพ์ที่กำหนด และเมื่อได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่แล้วจึงจะดำเนินการได้ ขณะที่ข้อ 2.3 ห้ามพิมพ์ข้อความซึ่งเป็นการกล่าวร้าย ป้ายสี หรือเหยียดหยาม รัฐบาลไทยหรือกระทรวง ทบวง กรมในรัฐบาล อย่างเคลือบคลุม โดยไม่แจ้งให้เห็นว่าได้ทำผิดในเรื่องใด หรือข้อ 2.4 ข้อความซึ่งเป็นการแสดงอย่างเคลือบคลุมว่า ได้มีความเสื่อมโทรม เลวทราม หรือผิดร้ายเสียหายในรัฐบาล หรือกระทรวง ทบวง กรมในรัฐบาลโดยไม่แสดงว่าเป็นเรื่องใดข้อใด (Vichailak, 1961 : 18, 23-25)

อย่างไรก็ตาม จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์กลับไม่ได้ป้องปรามการวิพากษ์วิจารณ์ในกรณีปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมากเท่ากับการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของคณะปฏิวัติ เพราะปรากฏว่าสื่อมวลชนแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระด้วยถ้อยคำรุนแรง ส่วนหนึ่งเชื่อได้ว่าจอมพลสฤษดิ์น่าจะให้การสนับสนุนด้วย เพราะช่วงเวลา

ดังกล่าวหนังสือพิมพ์อยู่ภายใต้การควบคุมของคณะปฏิวัติและกฎอัยการศึกอย่างเข้มงวด แต่เมื่อกัมพูชาประกาศตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศไทย หนังสือพิมพ์ไทยรายวันได้เสนอข่าวโดยโจมตีสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณอย่างรุนแรงว่า

พฤติกรรมของรัฐบาลเขมรซึ่งมีนโรดมเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น บัดนี้แสดงว่าได้เอาเขมรทั้งชาติไปอยู่กำมือของจีนคอมมิวนิสต์แล้ว เขมรนี้แหละจะทำให้เกิดความยุ่งยากในอนาคตอันสั้น ใครเลยจะคิดว่าเมื่อเขมรได้อิสรภาพจากฝรั่งเศสแล้ว จะมีผู้นำหัวขี้เลื่อยเอาประเทศเขมรไปสยบขบอยู่เบื้องบาทกับจีนคอมมิวนิสต์ได้ภายในเวลาไม่กี่ปี อันเป็นการฆ่าตัวเองที่โลกเสรีคาดไม่ถึงโดยแท้

ขณะที่หนังสือพิมพ์เกียรติศักดิ์ก็ได้วิพากษ์วิจารณ์ประเทศกัมพูชาด้วยถ้อยคำรุนแรงว่า

เราขอบอกกล่าวประชาชนเขมรในฐานะที่เป็นประชากรร่วมทวีปเดียวกัน และยังรักใคร่เหมือนน้องว่า การสิ่งใดที่ท่านจะดำเนิน เพื่อทำลายล้างระบบทรราชที่กำลังจะครอบงำเอกราชของท่าน เสรีภาพของท่าน จิตใจของท่าน ก็ควรดำเนินการให้เด็ดขาดลงไป ท่านควรจะตัดนี้รั้วที่เป็นพิษแก่ร่างกาย เพื่อสงวนชีวิตของประเทศชาติของท่านเอาไว้ อธิปไตยในชาติของเขมรเป็นของท่านทุก ๆ คน เหตุใดท่านจะปล่อยคนไม่กี่คนเอาอธิปไตยของท่านไปขาย หรือไปมอบให้กับชาติอื่นอันจะมาปกครองกดขี่ข่มเหงท่าน ซึ่งบรรพบุรุษของท่านได้ช่วยกันกอบกู้เอกราชมาด้วยเลือดเนื้อและน้ำตา

ส่วนหนังสือพิมพ์ชาวไทยได้ตีพิมพ์บทความเรื่อง“พุทธทำนายเรื่องบรรพบุรุษของสีหนุ” โดยเสียดสีสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณนโรดมสีหนุด้วยการอ้างอิงพุทธทำนายเกี่ยวกับผู้ปกครองแผ่นดินกัมพูชาว่า เมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ใกล้เคียงเสด็จดับขันธปรินิพพาน ได้เสด็จโดยพระปาฏิหาริย์มายังเกาะกลางมหาสมุทรอันมีต้นหมันหรือต้นทะโลกขึ้นอยู่ต้นหนึ่ง ขณะพระองค์กำลังเสวยพระกระยาหารอยู่นั้น สัตว์ตะกวดได้กลืนอาหารก็คลานเข้าสู่สำนักแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้า สัตว์ตะกวดถวายบังคม จึงสมเด็จพระพุทธองค์ทรงพระมหากรุณา ปันพระกระยาหารปันหนึ่ง แล้วทรงโยนไปประทานให้สัตว์ตะกวดนั้น ครั้นสัตว์ตะกวดได้บริโภคอาหารเข้าไปแล้วรู้สึกถึงรสโอชา จึงได้แลบลิ้นเลียปากของตน สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเห็นตะกวดที่แลบลิ้นออกมาเป็น 2 แฉก ก็ทรงแหยมพระโอษฐ์ตรัสพยากรณ์ว่า “ในอนาคตกาล บรรดามนุษย์ชาติในพระราชธานี บนธรณีที่จะเกิดขึ้นใหญ่โตแทนห้วงสาครนี้ จะพูดจาสิ่งใด ๆ ไม่ค่อยยั่งยืนอยู่ในสัตยานุสัย โดยที่บุรพกษัตริย์ผู้ตั้งต้นแผ่นดิน มีชาติกำเนิดจากสัตว์ตะกวด อันมีลิ้นแฉกแตกออกเป็น 2 แฉก” (Phantharangsi, 1971 : 344-345)

ต่อมาเมื่อรัฐบาลกัมพูชาขึ้นเรื่องขอคำวินิจฉัยกรณีพิพาทเกี่ยวกับอธิปไตยเหนือปราสาทเขาพระวิหารต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2502 แม้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์จะมีประกาศขอความร่วมมือสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าว 3 ประการ ประการแรก ขอให้เสนอข่าวให้ถูกต้องกับความเป็นจริง ประการต่อมา ขอให้รักษาท่าทีในสิ่งที่ไม่สมควรจะเปิดเผยหรือสิ่งที่จะเสียประโยชน์ของประเทศไทย และประการสุดท้าย ขอให้รักษาศักดิ์ศรีในความเป็นผู้ใหญ่ของชาติไทย (Supaporn, 1965 : 444) แต่ยังคงปรากฏว่ามีการตีพิมพ์

หนังสือในลักษณะที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกรณีปราสาทเขาพระวิหารอย่างเข้มข้น ยกตัวอย่างเช่นหนังสือเรื่อง “สงครามระหว่างไทยกับเขมรและปราสาทเขาพระวิหารของไทย” ของ สิริ เปรมจิตต์ ตีพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2502 นำเสนอว่า ปราสาทเขาพระวิหารเป็นกรรมสิทธิ์โดยชอบธรรมของไทย เพราะไทยได้เข้าปกครองมาแล้วประมาณ 700 ปี ทั้งนี้ ไทยต้องเผชิญกับปัญหายากและทำศึกสงครามกับกัมพูชาตลอดมา จนถึงกับสมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้ทรงกล่าวด้วยความเจ็บแค้นพระทัยยิ่งนักว่า “อันแผ่นดินกัมพูชากรูราชูรนั้น ผู้ใดครองราชสมบัติจึ่งมักเป็นสันดานพาลทุจริต” ขณะเดียวกันสิริยังเน้นย้ำว่าปราสาทเขาพระวิหารเป็นสิทธิอันชอบธรรมของไทย และการกระทำของสมเด็จพระอุปยุวราชนโรดมสีหนุเป็นทำนองเดียวกับพฤติกรรมที่เคยเกิดขึ้นในอดีตอย่าง “คอมแปร์ฟักตร์” (Permjitt, 1959 : 4, 7-8, 278)

การที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ให้อิสระแก่สื่อมวลชนแสดงความคิดเห็นในกรณีปราสาทเขาพระวิหารได้นั้น เป็นการบรรเทาความขุ่นเคืองและโกรธแค้นของประชาชนที่มีต่อกัมพูชา อีกทั้งยังทำให้ประชาชนเบนความสนใจจากปัญหาการเมืองในประเทศสู่ปัญหาที่ใหญ่กว่าซึ่งกระทบต่อเกียรติภูมิ ศักดิ์ศรี และอธิปไตยของชาติ ขณะเดียวกันการที่สื่อสิ่งพิมพ์นำเสนอการทำงานของรัฐบาลในลักษณะที่รักษาผลประโยชน์แห่งชาติเอาไว้อย่างเต็มความสามารถ ย่อมมีส่วนผ่อนคลายภาพลักษณ์ของจอมพลสฤษดิ์ในทางลบและยังทำให้จอมพลสฤษดิ์ซึ่งแสดงบทบาทเป็นผู้รักษาชาติเหมาะสมในฐานะผู้นำของประเทศ

2.3 เชื่อมโยงกรณีพิพาทปราสาทเขาพระวิหารกับการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์

การขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นสิ่งที่รัฐบาลไทยตั้งแต่สมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามปลุกฝังแก่ประชาชนในหลายรูปแบบ เช่นเดียวกันจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ก็ได้ปลุกฝังการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์แก่ประชาชนด้วย แต่ที่น่าสนใจมากกว่านั้น จอมพลสฤษดิ์ได้เชื่อมโยงกรณีพิพาทปราสาทเขาพระวิหารเข้ากับการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ ส่งผลให้ประชาชนยอมรับบทบาทของจอมพลสฤษดิ์ในฐานะผู้ปกป้องและรักษาประเทศให้พ้นจากการแทรกซึมและบ่อนทำลายจากลัทธิดังกล่าว

แม้รัฐบาลกัมพูชาภายใต้การนำของสมเด็จพระอุปยุวราชนโรดมสีหนุจะประกาศดำเนินนโยบายเป็นกลาง (Non-Alignment Policy) ซึ่งได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการจากการประชุมเจนีวา พ.ศ. 2497 แต่การดำเนินนโยบายกลับมีลักษณะ “Active Neutralism” กล่าวคือยืดหยุ่นและปรับตัวเร็วตามสถานการณ์ในแต่ละช่วง จนดูเหมือนไม่มีความแน่นอนและปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา ดังที่นิตยสารไทมส์ (Time) ของสหรัฐอเมริกา รายงานว่า “ระหว่างที่เจ้าฟ้านโรดมสีหนุทรงปกครองอยู่นั้น กัมพูชาตกอยู่ในฐานะอันไม่แน่นอน” โดยเฉพาะการที่กัมพูชารับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนหรือจีนคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นมหาอำนาจฝ่ายตรงกันข้ามกับสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตาม การรับรองรัฐบาลจีนแดงนับเป็นความฉลาดของผู้นำกัมพูชา เพราะความตึงเครียดในความสัมพันธ์กับไทยที่อาจบานปลายกลายเป็นสงคราม กัมพูชาซึ่งเป็นประเทศที่เพิ่งได้รับเอกราชจากฝรั่งเศส ย่อมอยู่ในสถานะเสียเปรียบ ดังนั้นผู้นำกัมพูชาจึงหันไปพึ่งพามหาอำนาจอย่างจีนคอมมิวนิสต์เพื่อข่มขู่รัฐบาลไทยไม่ให้ใช้กำลังกับตน

อย่างไรก็ดี การดำเนินนโยบายของกัมพูชาลักษณะดังกล่าว ตรงกันข้ามกับจอมพลสฤษดิ์ที่แสดงตนว่าฝักใฝ่ค่ายโลกเสรี และการดำเนินนโยบายต่าง ๆ มีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อรักษาความมั่นคงของประเทศเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงไม่อาจเพิกเฉยต่อการกระทำที่โหดของผู้นำกัมพูชาได้ ประกอบกับจอมพลสฤษดิ์มีทรรศนะต่อประเทศที่ดำเนินนโยบายเป็นกลางว่า ดำเนินนโยบายไม่แท้จริงและการดำเนินนโยบายดังกล่าวยังเปิดโอกาสให้ลัทธิคอมมิวนิสต์ขยายตัวมากยิ่งขึ้นดังที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วในประเทศลาว ส่วนกรณีกัมพูชานั้น จอมพลสฤษดิ์มีปฏิกิริยาต่อการเรียกร้องสิทธิเหนือปราสาทเขาพระวิหารในลักษณะว่า เป็นการสร้างสถานการณ์ของลัทธิคอมมิวนิสต์ที่ใช้เป็นข้ออ้างในการแทรกซึมและบ่อนทำลายประเทศเสรีประชาธิปไตย ดังเห็นจากเมื่อกัมพูชาประกาศตัดความสัมพันธ์กับประเทศไทยเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2502 นอกจากคณะปฏิวัติจะมีปฏิกิริยาตอบโต้ในทันทีดังอธิบายแล้วในประเด็นก่อนหน้า ที่น่าสังเกตคือ นายทหารคณะปฏิวัติเป็นต้นว่า พลเอกประภาส จารุเสถียรแสดงความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าเป็นการแทรกแซงของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งขณะนั้นสมเด็จพระอปรุยวราชชนโรดมสีหนุเพ็งสถาปนาความสัมพันธ์ ส่วนกระทรวงการต่างประเทศของไทยได้จัดทำสมุดปกขาวเพื่อชี้แจงถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ความตอนหนึ่งกล่าวถึงกัมพูชาซึ่งแจ้งขอตัดความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการแต่คงไว้ซึ่งความสัมพันธ์ชั้นอุปทูตนั้น เป็นวิธีการที่คอมมิวนิสต์นิยมกระทำกัน (Platong [pseud.], 1965 : 376-377)

ขณะที่หนังสือพิมพ์ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของคณะปฏิวัตินำเสนอข่าวในลักษณะเดียวกันว่าเป็นแผนการของลัทธิคอมมิวนิสต์ เช่น หนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยเสนอว่า “มูลเหตุที่กัมพูชาสร้างสถานการณ์กับประเทศไทยประการแรกพอถือได้ว่า เป็นกลไกของจีนคอมมิวนิสต์ที่มุ่งจะใช้กัมพูชาเป็นหัวหาด ประชิดอาณาบริเวณในเขตสนธิสัญญาซีโต เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการรุกรานในอนาคตอันใกล้” ส่วนหนังสือพิมพ์ไทยรัฐนำเสนอปัญหาดังกล่าวไว้อย่างเข้มข้นว่า

การที่ประเทศเขมรได้ประกาศตัดสัมพันธ์ภาพกับไทยเรานั้น เป็นแผนการที่รัฐบาลประเทศเขมรวางไว้เพื่อเจตนาจะข่มขู่ และดำเนินการทุกทางเพื่อส่งผลสะท้อนแห่งการบ่อนทำลายประเทศชาติของเรา ซึ่งในสายตาของมวลชนชาวโลกเสรีประชาธิปไตยย่อมประจักษ์ว่า เป็นวิธีการของฝ่ายคอมมิวนิสต์ซึ่งได้กระทำอยู่ต่อประเทศเสรีประชาธิปไตยทั่วโลก เราเห็นว่าจุดอันตรายต่าง ๆ ในหลายประเทศที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งได้กระทำอยู่ต่อประเทศเสรีประชาธิปไตยทั่วโลก เราเห็นว่าจุดอันตรายต่าง ๆ ในหลายประเทศที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้สร้างสถานการณ์ขึ้น แต่ต้องล้มเหลวและเจียบเสียไปในที่สุดนั้น ประเทศไทยเราน่าจะเป็นจุดอันตรายแห่งใหม่อีกจุดหนึ่ง ที่ค่ายคอมมิวนิสต์จะจุดสายเชนวนแห่งภาวะการณ์ตึงเครียดของโลกทางซีกตะวันออกเฉียงใต้ขึ้นเป็นการก่อวาทเพื่อฉกฉวยโอกาสบ่อนทำลายความมั่นคงของประเทศโดยบัญชาการให้เจ้าฟ่านโรดมสีหนุแห่งประเทศเขมรเป็นลูกมือกระทำก็เป็นได้ (Supaporn, 1965 : 260-261)

กล่าวได้ว่าความหวาดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์ของประชาชนยังผลให้จอมพลสฤษดิ์ รัชชัตได้รับการสนับสนุนและเหมาะสมแก่ช่วงเวลาแห่งการต่อสู้ ดังที่หนังสือพิมพ์แนวหน้าเสนอว่า “การตัดสินใจอันเด็ดขาดของคณะปฏิวัติในการกวาดล้างกำจัดอิทธิพลของคอมมิวนิสต์นี้เป็นการตอบโต้แผนการของกองบัญชาการคอมมิวนิสต์ในกรุงเทพมหานครอย่างรุนแรง งานแทรกซึมลึกลับภายในประเทศไทยต้องล้มเหลวลงโดยสิ้นเชิง” (Supaporn, 1965 : 262-263)

ภายหลังกัมพูชาขึ้นเรื่องขอคำวินิจฉัยกรณีพิพาทเกี่ยวกับอธิปไตยเหนือปราสาทเขาพระวิหารต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศแล้วนั้น สมเด็จพระอูปยุวราชนโรดมสีหนุได้ประทานสัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์เลอมงด์ (Le Monde) ฉบับวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2502 ความตอนหนึ่งว่า

กัมพูชาหาความหวั่นไหวแต่อย่างใดไม่ ต่อการที่จะเปลี่ยนระบอบการปกครองให้กลายเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ ในเมื่อมีความจำเป็นที่จะต้องพิทักษ์รักษาเอกราชของตน กัมพูชาจะปฏิบัติเหมือนกับโปแลนด์และเชโกสโลวาเกียที่ได้ต่อสู้กับเยอรมนีมาแล้ว ฐานันดรศักดิ์ของพระองค์ก็ดี ทรัพย์สินสมบัติของพระองค์ก็ดี เป็นสิ่งที่พระองค์จะไม่ทรงอาลัยอาวรณ์ และจะทำทุกอย่างเพื่อพิทักษ์เอกราชให้ยั่งยืนต่อไป

บทสัมภาษณ์ดังกล่าวยิ่งตอกย้ำแก่ประชาชนไทยว่า ทรศนะของรัฐบาลที่ผ่านมานั้นถูกต้องและชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ที่ประเทศไทยต้องเผชิญและจำเป็นต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน ดังการสัมภาษณ์ของพันเอก (พิเศษ) ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในหนังสือพิมพ์เดอะ ไทมส์ ออฟ อินเดีย (The Times of India) ว่า ในกรุงเทพฯ มีความเชื่อมั่นอย่างรุนแรงว่ากัมพูชากำลังยอมให้สาธารณรัฐประชาชนจีนไปตั้งค่ายอยู่ในดินแดนของกัมพูชา และนี่เป็นการคุกคามอย่างหนักต่อประเทศไทยซึ่งไม่เป็นคอมมิวนิสต์ พ.อ. (พิเศษ) ถนัดยังกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า กัมพูชากำลังปล่อยให้พวกคอมมิวนิสต์แทรกซึมเข้ามาในประเทศไทยทางคณะทูตเศรษฐกิจของปักกิ่ง (Sapdhasarn-News Weekly, 1960 : 8) ขณะที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้เน้นย้ำแก่ประชาชนว่า กระทำของกัมพูชาที่สัมพันธ์กับการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์นั้น ถือเป็นพันธกิจที่ต้องเร่งแก้ไข ดังคำปราศรัยในโอกาสครบรอบ 3 ปี แห่งการปฏิวัติเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2504 ความตอนหนึ่งว่า

ความปั่นป่วนในเหตุการณ์ของโลกปัจจุบันที่น่าห่วงใยอยู่ทั่วไป ประเทศไทยเราเองก็ไม่พ้นจากการถูกกระทบกระเทือน รัฐบาลต้องดำเนินวิโศบายด้วยความรอบคอบและอดทน รอบคอบคือไม่ตัดสินใจในปัญหาอะไรอย่างรีบด่วนวู่วาม อดทนคือ ต้องยอมรับความร้ายกาจในการกล่าวร้ายใส่โทษและความโอหังของประมุขประเทศหนึ่งที่ทำตนเป็นศัตรูกับไทยอยู่ตลอดเวลา แสดงเจตนาร้ายอย่างแจ้งชัด ถึงกับประกาศกองในที่ประชุมนักหนังสือพิมพ์ที่กรุงโตเกียว ว่าเขาจะไม่สู้รบกับคอมมิวนิสต์ แต่จะสู้รบกับไทย ทั่วโลกย่อมจะรู้และเข้าใจว่าลำพังแต่ตัวเขาไม่สามารถจะสู้รบกับไทยได้ ถ้อยคำที่เขากล่าวออกมาเช่นนั้น แสดงแจ้งชัดว่ามีแผนการที่จะเป็นสื่อเป็นสะพานชักจูงเอาคอมมิวนิสต์มาทำร้ายเพื่อนบ้าน อันเป็นการทรยศต่อชาติภูมิเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รัฐบาลต้องระมัดระวังอันตรายทางด้านนี้อีกด้านหนึ่ง และในเวลาเดียวกันก็ต้องพยายามอดใจให้อยู่แก่ความโอหัง โดยยึดถือสุภาษิตเรื่องหมูทำราซสีห์รบเป็นคติปลอบใจ เรื่องความรอบคอบนั้น เราจะต้องรอบคอบอยู่เสมอไป แต่เรื่องความอดทน ย่อมจะมีขอบเขต อาจจะมีสักวันหนึ่ง ที่เราจะไม่สามารถอดทนต่อไปได้ และจำเป็นต้องดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อรักษาความปลอดภัยและเกียรติศักดิ์แห่งประเทศชาติของเราเอง (Collection of Speeches of Field Marshal Srisdi Dhanarajata, 1959-1961, 1964 : 500)

กล่าวโดยสรุปปัญหากรณีปราสาทเขาพระวิหารเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่พอเหมาะกับการปฏิวัติ เปิดโอกาสให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้แสดงบทบาทในฐานะผู้นำประเทศที่เข้มแข็ง ทั้งนี้ จากบุคลิกภาพส่วนตัวของจอมพลสฤษดิ์ในการรับมือต่อปัญหาปราสาทเขาพระวิหารอย่างเด็ดขาด ทันท่วงที สอดรับ และเคียงข้างกับความรู้สึกของประชาชน นอกจากส่งผลให้ภาพลักษณ์ด้านลบของจอมพลสฤษดิ์คลี่คลายไปชั่วขณะแล้ว ที่สำคัญไปกว่านั้นคือส่งผลให้จอมพลสฤษดิ์ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในฐานะผู้นำคณะปฏิวัติที่พยายามทำทุกวิถีทางเพื่อรักษาผลประโยชน์แห่งชาติเอาไว้ ขณะที่การให้อิสระแก่สื่อมวลชนในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกรณีปัญหาดังกล่าว ก็เป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยบรรเทาความรู้สึกแค้นเคืองของประชาชนและเบี่ยงเบนความสนใจต่อปัญหาภายในประเทศไปสู่ปัญหาที่ใหญ่กว่า โดยเฉพาะการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ซึ่งถูกสร้างเป็นปมเชื่องสัมพันธ์กับกรณีปราสาทเขาพระวิหารที่จำเป็นต้องเร่งแก้ไขด้วยการมอบอำนาจเบ็ดเสร็จแก่ผู้นำ

3. การรับมือต่อความพ่ายแพ้ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ภายหลังศาลยุติธรรมระหว่างประเทศหรือศาลโลกตัดสินคดีปราสาทเขาพระวิหาร พ.ศ. 2505

เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2502 รัฐบาลกัมพูชาภายใต้การนำของสมเด็จพระอูปยุวราชชนโรดมสีหนุได้ยื่นเรื่องขอคำวินิจฉัยกรณีพิพาทเกี่ยวกับอธิปไตยเหนือปราสาทเขาพระวิหารต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ รวม 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก ว่า ราชอาณาจักรไทยมีพันธกรณีที่จะถอนหน่วยทหารที่ได้ส่งไปประจำการ ณ ขากปราสาทพระวิหาร ตั้งแต่ พ.ศ. 2497 ประการต่อมา ว่า อำนาจอธิปไตยแห่งดินแดนเหนือปราสาทพระวิหารเป็นของราชอาณาจักรกัมพูชา (Malakul, M.L., trans., n.d. : 3) ดังนั้น เพื่อต่อสู้คดีดังกล่าวจอมพลสฤษดิ์จึงแต่งตั้งคณะนายฝ่ายไทย ประกอบด้วย หม่อมเจ้าวงษ์มหิป ชยางกูร เอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศเนเธอร์แลนด์เป็นผู้แทนฝ่ายไทย และหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช อดีตนายกรัฐมนตรีเป็นทนายความ พร้อมด้วย นายอังรี โรแลง (Henry Rolin) เซอร์ แฟรงค์ ซอสกิส (Sir Frank Soskice) นายเจมส์ เนวินส์ ไฮด์ (James Nevins Hyde) และนายเจ. จี. เลอ เคนส์ (J. G. Le Quesne) อย่างไรก็ตาม ในวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2505 ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศพิจารณาคดีและมีคำตัดสินด้วยการลงคะแนนเสียง 9 ต่อ 3 พิพากษาชี้ขาดว่าปราสาทพระวิหารอยู่ในอธิปไตยของกัมพูชา และประเทศไทยมีพันธกรณีจะต้องถอนกำลังทหารหรือกำลังตำรวจใด ๆ หรือยาม หรือผู้เฝ้าซึ่งประจำอยู่ที่พระวิหารหรือในบริเวณใกล้เคียงในอาณาเขตของกัมพูชา รวมถึงด้วยการลงคะแนนเสียง 7 ต่อ 5 ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องส่งมอบคืนให้แก่กัมพูชาซึ่งวัตถุใด ๆ ซึ่งเจ้าหน้าที่ไทยอาจนำเอาออกไปจากพระวิหารหรือบริเวณพระวิหาร ตั้งแต่วันที่ประเทศไทยได้เข้าครอบครองพระวิหารใน พ.ศ. 2487 (Malakul, M.L., trans., n.d. : 28)

ในแง่นี้เป็นที่น่าสังเกตว่าประชาชนไม่ได้ตำหนิจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์หรือประณามการดำเนินการของรัฐบาลเลย แต่กลับมุ่งหมายความแค้นเคืองให้แก่กัมพูชา ข้อสังเกตข้างต้นคล้ายลงเมื่อพิจารณาการดำเนินการของจอมพลสฤษดิ์ตลอดช่วงระยะตั้งแต่กัมพูชายื่นเรื่องขอคำวินิจฉัยต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศจนกระทั่งมีคำตัดสินดังที่ได้อธิบายไว้ในประเด็นก่อนหน้า ทั้งนี้ จอมพลสฤษดิ์ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนในหลาย

กรณีว่า ๒๒๗๓ ไม่ได้มีเจตนาใจต่อการกระทำของกัมพูชาและพยายามปกป้องอธิปไตยของชาติไว้ด้วยทุกวิถีทาง เป็นต้นว่าในวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2502 จอมพลสฤษดิ์มีคำสั่งให้กระทรวงมหาดไทยเสริมสร้างหลักเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชาให้เรียบร้อยด้วยงบประมาณ 500,000 บาท แต่ที่สำคัญมากไปกว่านั้นคือ ในวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2503 จอมพลสฤษดิ์ลงนามในหนังสือถึงศาลยุติธรรมระหว่างประเทศเพื่อขอตัดฟ้องคดีปราสาทเขาพระวิหาร โดยชี้แจงว่ากัมพูชาไม่ได้ทำความตกลงกับประเทศไทยก่อนจะยื่นเรื่องขอคำวินิจฉัยจากศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ด้วยเหตุนี้จึงไม่ตรงตามบทบัญญัติที่ 62 แห่งข้อบังคับของศาลอีกด้วย แต่ทว่าวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2504 ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศยกคำคัดค้านของรัฐบาลไทยและพิพากษาว่า ศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาชี้ขาดข้อพิพาทที่ได้เสนอต่อศาลของกัมพูชา (Malakul, M.L., trans., n.d. : 1)

ขณะเดียวกันจอมพลสฤษดิ์ ณะรัชต์ยังให้คำมั่นสัญญาต่อประชาชนผ่านคำปราศรัยเนื่องในวันครบรอบแห่งการปฏิวัติ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2502 ความตอนหนึ่งว่า

ข้าพเจ้าขอให้คำมั่นแก่เพื่อนร่วมชาติและมิตรร่วมชีวิตทั้งหลาย ว่าข้าพเจ้าจะร่วมแรงร่วมใจอยู่เคียงข้างท่าน เพื่อป้องกันรักษาสมบัติของชาติขึ้นนี้ไว้ด้วยเหี้ยมด้วยเลือด และด้วยชีวิตของเรา เพราะข้าพเจ้าทราบอยู่ ว่าท่านทั้งหลายจะไม่ยอมเสียสมบัติอันนี้ไป (Collection of Speeches of Field Marshal Srisdi Dhanarajata, 1959-1961, 1964 : 63)

ขณะที่หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมชได้ให้สัมภาษณ์ทางหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์เป็นการส่วนตัว ความโดยสรุปคือมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พิสูจน์ได้ว่าเขาพระวิหารนี้คนไทยเป็นคนสร้าง แต่เป็นสมัยที่พวกขอมมีอำนาจปกครองไทยอยู่ขณะนั้น ด้วยเหตุนี้หม่อมราชวงศ์เสนีย์จึงมั่นใจว่าไทยจะต้องชนะคดี

ในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชาซึ่งตกต่ำเป็นอย่างมาก ปรากฏว่ามีการกล่าวหาและให้ร้ายป้ายสีกันอย่างต่อเนื่องผ่านสื่อสิ่งพิมพ์และวิทยุ เป็นต้นว่าการลักขโมยโคกระบือ การปล้นสะดม การจับกุมโดยไม่มีการสอบสวน การโจมตีของกองกำลังตำรวจที่ติดอาวุธ การละเมิด่านฟ้า และการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือดินแดน (Smith, 1965 : 140) สภาพการณ์ดังกล่าวในวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2504 รัฐบาลกัมพูชาได้ยื่นบันทึกลับต่อ ๒๒๗๓ จิต เศรษฐบุตร เอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศกัมพูชา ความโดยสรุปว่า จอมพลสฤษดิ์ ณะรัชต์ได้ดูหมิ่นสมเด็จพระอภัยวราชนโรดมสีหนุต่อหน้าคณะทูตานุทูตโดยกล่าวหาว่ากัมพูชาว่าอนุญาตให้คอมมิวนิสต์เข้าไปตั้งฐานทัพเพื่อรุกรานเพื่อนบ้าน (Jayanama, 2017 : 413-414) ด้วยเหตุนี้กัมพูชาจึงขอตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทย นับแต่นั้นเป็นต้นมา ไทยและกัมพูชาไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันอีกเลยจนกระทั่งหลังการรัฐประหารของนายพลลอน นอล (Lon Nol) จึงมีการเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตอีกครั้งในวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2513 อย่างไรก็ตาม การกระทำของกัมพูชาสร้างความสับสนและไม่พอใจแก่รัฐบาลไทยเป็นอย่างมาก แต่ทว่าจอมพลสฤษดิ์ได้แสดงความเป็นผู้นำที่ไม่หวั่นไหวต่อการกระทำของกัมพูชาที่ ๒๒๗๓ บริภาษว่า “เด็กน้อย” ดังโอวาทเนื่องในพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงไชยเฉลิมพล วันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2504 ความตอนหนึ่งว่า “ข้าพเจ้าไม่สะดุ้งสะเทือน ในการที่ประมุขกัมพูชาตัดความสัมพันธ์ทางทูต ประเทศไทยจะไม่ต้องประสบความเสียหายอย่างไรในเรื่องนี้ และข้าพเจ้ายินดีที่จะยึดถือหลักการว่า เมื่อไม่ชอบก็ต่างคนต่างอยู่ ไม่เกี่ยวข้องกัน”

พร้อมกันนี้จอมพลสฤษดิ์ยังได้กล่าวต่ออีกโดยโน้มน้าวประชาชนให้เห็นว่า “พณฯ จะรักษาผลประโยชน์ของชาติไว้ด้วยชีวิต

ข้าพเจ้าเชื่อว่าทุกท่านก็คงจะมีความคิดอย่างเดียวกับข้าพเจ้า คือ เราจะต้องรักษาความปลอดภัย และเกียรติศักดิ์ของชาติ ต้องไม่ประมาททุกวิถีทาง ถ้าเด็กน้อยคนหนึ่งมากล้าทำชกกับเรา ก็คงเป็นเพราะเขาเชื่อใจและมีแผนการอยู่พร้อมแล้วที่จะเอาคนตัวใหญ่ ๆ มาสู้กับเรา เราจะต้องระวังในข้อนี้ และอาจจะมีสักวันหนึ่งที่พี่น้องทหารทั้งหลายจะต้องถูกเรียกร้องให้เสียสละเพื่อรักษาความปลอดภัย และเกียรติศักดิ์ของชาติ ขอให้พี่น้องทหารทั้งหลายมั่นใจว่าในวาระที่จะต้องเสียสละเช่นนั้น ข้าพเจ้าจะอยู่เคียงบ่าเคียงไหล่กับท่าน และเราจะเสียสละด้วยกัน ทั้งเลือดเนื้อและชีวิตของเรา เราจะต้องป้องกันรักษาประเทศชาติของเรานจนถึงที่สุด (Collection of Speeches of Field Marshal Srisdi Dhanarajata, 1959-1961, 1964 : 509-510)

ดังนั้นในวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2504 กระทรวงมหาดไทยจึงจัดให้มีการประชุมผู้ว่าราชการจังหวัดที่ติดต่อกับชายแดนด้านกัมพูชา 7 จังหวัด คือ อุบลราชธานี สุรินทร์ ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ ปราจีนบุรี ตราด และจันทบุรี เพื่อวางแผนรองรับสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้จากการคุกคามที่ก้าวร้าวของกัมพูชา โดยมีขอบข่ายนโยบายหลัก 3 ประการ คือ ความปลอดภัยของราชอาณาจักรไทย อธิปไตยของชาติ และเกียรติภูมิของประเทศ (Supaporn, 1965 : 577)

จนถึงวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2505 ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้ตัดสินคดีปราสาทเขาพระวิหาร นายหนวยหรือ ศิลปะชัย ชาญเฉลิม (Chanchalerm, 1994) บันทึกไว้ว่า “วันนั้นคนไทยทุกคนไม่เป็นอันทำงาน เจียวกอยฟังข่าววิทยุ” ผลการพิจารณาเป็นไปในทางตรงกันข้ามกับสิ่งที่รัฐบาลไทยคาดคิด จอมพลสฤษดิ์ ธานะรัชต์นั่งเจียบอยู่ถึง 19 วัน ตรงกันข้ามกับท่าทีของนักเรียน นักศึกษา และประชาชนได้ร่วมกันเดินขบวนกว่า 50 จังหวัด (ขณะนั้นประเทศไทยมี 71 จังหวัด) นานกว่าครึ่งเดือน เพื่อแสดงความโกรธแค้นต่อกัมพูชาและไม่ยอมรับคำตัดสินของศาลโลก ซึ่งชาญเฉลิม ฤกษ์ศิริ (Kasetsiri, 2009 : 83) ตั้งข้อสังเกตว่า การเดินขบวนประท้วงเป็นเรื่องผิดกฎหมายร้ายแรงในขณะนั้น แต่รัฐบาลได้มีคำสั่งอนุญาตอย่างลับ ๆ ผ่านมายังผู้บริหารมหาวิทยาลัยใหญ่ในพระนคร สนับสนุนให้นักศึกษาขออนุญาตและนำประชาชนออกไปเดินขบวนกันที่ถนนราชดำเนิน และร้องเพลงปลุกใจ “รักเมืองไทย ชูชาติไทย” นอกจากนี้มีรายงานอีกว่ามีการชูจากฝ่ายไทยว่าจะยิงชาวเขมรที่ล่องลำเขตนแดน ขณะที่นายทหารบางคนได้ร้องขอต่อจอมพลสฤษดิ์ว่าจะยกกองทัพไปพนมเปญ (Gordon, 1966 : 64) อย่างไรก็ตาม วิธีการดังกล่าวนอกจากบรรเทาความเสียใจและความโกรธแค้นของประชาชนต่อคำวินิจฉัยของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศแล้ว ยังเป็นการแสดงสารบางประการต่อประชาคมโลกให้รับรู้ถึงความรู้สึกของชาวไทยอีกด้วย

ในวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2505 จอมพลสฤษดิ์ ธานะรัชต์จึงประกาศต่อสาธารณชนเป็นครั้งแรกและมีคำปราศรัยผ่านทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ สรุปสาระสำคัญได้ 3 ประการ ใหญ่ ๆ ประการแรก แสดงการยอมรับต่อคำตัดสินของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศโดยดุษณี เนื่องจาก “คำพิพากษาของศาลเป็นอันเสร็จเด็ดขาด ไม่มีทางจะอุทธรณ์ได้” ทั้งนี้ เพื่อรักษาสถานะของประเทศไทยให้ได้รับการยอมรับจากเวทีโลก เพราะ “ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นสมาชิกของสหประชาชาติก็ต้องปฏิบัติตามพันธกรณีในกฎบัตรสหประชาชาติ” กล่าวคือ จำต้องยอมให้กัมพูชามีอธิปไตยเหนือพระวิหารนั้น ตามพันธกรณีแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ”

ประการต่อมา ปลอดภัยและโน้มน้าวให้ประชาชนคงเชื่อมั่นในรัฐบาล โดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กล่าวว่

ขอให้พี่น้องร่วมชาติทุกท่านได้โปรดวางใจเถิดว่า รัฐบาลที่ข้าพเจ้าเป็นนายกรัฐมนตรีอยู่นี้ จะสามารถนำชาติและพี่น้องประชาชนชาวไทยที่รัก ก้าวไปสู่อนาคตอันสดใสได้ในที่สุด และข้าพเจ้าขอรับรองต่อท่านทั้งหลายว่า เมื่อถึงคราวที่ชาติเข้าที่คับขันแล้ว ข้าพเจ้าจะกอดคอร่วมเป็นร่วมตายกับพี่น้องชาวไทยเอาเลือดทาแผ่นดินไว้ โดยไม่เสียดายชีวิตแม้แต่คนเดียว

พร้อมกันนี้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ยังขอให้ประชาชนมีความหวัง ด้วยรัฐบาลได้ดำเนินการขอตั้งข้อประท้วง และขอสงวนสิทธิอันชอบธรรมของประเทศไทยในเรื่องนี้ไว้ เพื่อสงวนสิทธิที่จะดำเนินทางกฎหมายที่จำเป็นซึ่งอาจจะมีขึ้นในภายหน้าให้ได้กรรมสิทธิ์นี้กลับคืนมาในโอกาสอันควร เพราะ “ในที่สุดธรรมะย่อมชนะอธรรม การหัวเราะที่หลังย่อมหัวเราะดังและนานกว่า” ขณะเดียวกันจอมพลสฤษดิ์ยังได้เน้นให้ประชาชนเห็นถึงปัญหาที่ใหญ่กว่าซึ่งหมายถึงการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ เพราะ “เรื่องนี้เป็นแต่เพียงเรื่องหนึ่งในบรรดาเรื่องใหญ่ทั้งหลาย ซึ่งมีความสำคัญมากกว่านี้มากนัก”

ประการสุดท้าย แสดงอารมณ์เศร้าโศกเคียดขี้กับความรู้สึกของประชาชนด้วยน้ำเสียงสั่นเครือที่แสดงถึงความจริงใจแต่ห้าวหาญว่า

ข้าพเจ้าทราบดีว่า ในส่วนลึกที่สุดของหัวใจแล้ว คนไทยผู้รักชาติทุกคน มีความเศร้าสลดและมีความขมขื่นใจเพียงใด การแสดงออกของประชาชนในการเดินขบวนทั่วประเทศ เพื่อคัดค้านคำพิพากษาของศาลโลกในสัปดาห์ที่แล้วมา เป็นสิ่งที่เห็นกันอย่างแน่ชัดอยู่แล้ว แต่ก็ทำอะไรได้ เราต้องถือว่าเป็นคราวเคราะห์ร้ายของเราที่ต้องมาประสบกับชะตากรรมเช่นนี้ ... แม้จะว่า กันฟูซางจะได้ปราสาทพระวิหารนี้ไป ก็คงได้ไปแต่ซากปรักหักพังและแผ่นดินเฉพาะที่รองรับพระวิหารนี้เท่านั้น แต่วิญญาณของปราสาทพระวิหารคงยังอยู่กับไทยตลอดไป ... ข้าพเจ้าเองก็มีความเจ็บช้ำน้ำใจมิได้น้อยไปกว่าเพื่อนร่วมชาติที่รักทั้งหลายเลย การที่ข้าพเจ้าต้องมากล่าวถึงเรื่องนี้ในวันนี้ ข้าพเจ้าอยากจะกล่าวว่า ข้าพเจ้ามาพูดกับท่านด้วยน้ำตา แต่น้ำตาของข้าพเจ้าเป็นน้ำตาของลูกผู้ชาย ของเลือด ของความคับแค้น และการผูกใจเจ็บไปชั่วชีวิต ทั้งชาตินี้และชาติหน้า ... พี่น้องชาวไทยที่รัก ในวันหนึ่งข้างหน้า เราจะต้องเอาปราสาทพระวิหาร กลับคืนมาเป็นของชาติไทยให้จงได้

แม้ประเทศไทยจะยอมปฏิบัติตามคำวินิจฉัยและคำสั่งของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ แต่ทว่าการประชุมคณะรัฐมนตรีในวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2505 มีมติตามที่กระทรวงมหาดไทยเสนอตามหนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ 11467/2505 ให้ล้อมรั้วให้กับอาณาบริเวณปราสาทเขาพระวิหาร เพราะที่ประชุมตีความว่าคำวินิจฉัยของศาลไม่ได้ครอบคลุมพื้นที่อื่น ๆ นอกเหนือปราสาท จึงถือได้ว่าบริเวณนอกปราสาทคงอยู่ในอธิปไตยของไทย ทั้งนี้ เขตแดนใหม่กำหนดเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้ารอบปราสาทพระวิหาร มีแนวเขตจากปีกขวาของตัวปราสาทพระวิหารตั้งแต่ช่องบันไดหัก (ช่องบันไดหักอยู่ภายในบริเวณปราสาทพระวิหาร) นับระยะห่างจากถนนหินโบราณลงมา 20 เมตร

ลากเป็นเส้นตรงจากหลักที่ 1 ชิดบันไดนาค ห่างจากจุดกึ่งกลางปลายบันได 20 เมตร เป็นเส้นที่ 2 จากนั้นลากเส้นตรงขนานกับตัวปราสาทในเส้นกึ่งกลาง 100 เมตร เป็นหลักสุดท้ายตัดตรงไปสุดที่หน้าผาเปี้ยตาดี (Ministry of Foreign Affairs, 2011 : 20)

ต่อมาในวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2505 เวลา 12.00 น. รัฐบาลกำหนดให้เป็นวันส่งมอบดินแดนและถอนกองกำลังทั้งหมดออกจากพื้นที่ พลเอกประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้แทนฝ่ายไทย สั่งการให้ตำรวจตระเวนชายแดน 103 ภายใต้การนำของร้อยตำรวจเอกนิยม วัจนะลักษณ์ เชิญธงไตรรงค์พร้อมด้วยเสาโดยไม่มีธงเชิญธงลงจากยอดเสา เคลื่อนย้ายออกจากบริเวณปราสาทเขาพระวิหารโดยไม่รบกวนสุวราชอาณาจักรไทยเพื่อแสดงเชิงสัญลักษณ์ว่าไทยไม่ยอมรับคำตัดสิน และมีความหวังดังคำปราศรัยของพลเอกประภาสตอนหนึ่งว่า “วันหนึ่งข้างหน้า เราอาจจะต้องนำธงนี้ไปประดิษฐานที่เดิมเหนือเปี้ยตาดีอีกครั้งหนึ่ง”

การดำเนินการของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ตลอดห้วงเวลาที่ปราสาทเขาพระวิหารกลายเป็นปัญหาด้านความสัมพันธ์และขึ้นสู่กระบวนการวินิจฉัยโดยศาลยุติธรรมระหว่างประเทศช่วยให้จอมพลสฤษดิ์ยังคงรักษาความชอบธรรมในสายตาประชาชนไว้ได้ ขณะที่การปราศรัยผ่านความรู้สึกเศร้าโศกเคียดข้างประชาชน นับเป็นวิธีการรับมือต่อสถานการณ์เฉพาะหน้าอย่างชาญฉลาด เพราะนอกจากช่วยบรรเทาความรู้สึกเดือดดาลของประชาชนแล้ว ยังเป็นการโน้มน้าวประชาชนให้เข้าใจถึงเหตุผลที่อยู่เหนือการควบคุม รวมถึงยังทำให้ประชาชนหันมาเห็นอกเห็นใจรัฐบาลซึ่งได้พยายามรักษาอธิปไตยเหนือพื้นที่นี้เอาไว้อย่างเต็มกำลังความสามารถด้วย ในอีกแง่หนึ่งเมื่อหันมาพิจารณาสถานการณ์โลก โดยเฉพาะการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ นับเป็นปมปัญหาที่ใหญ่กว่าที่รัฐบาลกำลังเผชิญและต้องเร่งดำเนินการแก้ไข ด้วยเหตุนี้แม้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศจะมีคำวินิจฉัยให้ปราสาทเขาพระวิหารตกเป็นของกัมพูชา แต่กระแสความไม่พอใจต่อจอมพลสฤษดิ์ก็ไม่ปรากฏ

สรุปผลการวิจัย

บทความนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาความขัดแย้งกรณีปราสาทเขาพระวิหารระหว่างไทยกับกัมพูชากับการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยต้องการแสดงให้เห็นว่าการจัดการปัญหาด้านการเมืองระหว่างประเทศเป็นอีกมิติหนึ่งที่สามารถนำมาอธิบายวิธีการที่จอมพลสฤษดิ์ใช้ในการรักษาอำนาจและสร้างความชอบธรรมทางการเมือง ทั้งนี้ เป็นการอธิบายเพิ่มเติมจากองค์ความรู้ที่มีอยู่ซึ่งเน้นปัจจัยหลัก 3 ประการ ได้แก่ การควบคุมระบบราชการ การได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา และการเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การปฏิวัติรัฐบาลพลเอกถนอม กิตติขจร ในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 นอกจากมีผลให้รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งและเจตนารมณ์ของประชาชนหมดอำนาจลง ยังมีผลให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เข้ามามีส่วนร่วมกับกรณีปราสาทเขาพระวิหารโดยตรงในฐานะผู้นำคณะปฏิวัติ อย่างไรก็ตาม ในสายตาของประชาชนจอมพลสฤษดิ์ไม่ได้มีความชอบธรรมนัก ด้วยเหตุนี้จอมพลสฤษดิ์ต้องเร่งสร้างความชอบธรรมทางการเมืองผ่านหลายลักษณะ กล่าวเฉพาะปัญหากรณีปราสาทเขาพระวิหารซึ่งเป็นกระแสชาตินิยมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาอันประจวบเหมาะกับการปฏิวัติ เปิดโอกาสให้จอมพลสฤษดิ์ได้แสดงบทบาทผู้นำที่พยายามทำทุกวิถีทางเพื่อธำรง

รักษาอธิปไตยของชาติเอาไว้ โดยเฉพาะจากลัทธิคอมมิวนิสต์ซึ่งฉวยโอกาสใช้ปัญหากรณีพิพาทปราสาทเขาพระวิหารเข้าแทรกแซงและบ่อนทำลายประเทศ อย่างไรก็ตาม การดำเนินการของจอมพลสฤษดิ์ตลอดห้วงเวลาที่ปราสาทเขาพระวิหารกลายเป็นปัญหาด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและขึ้นสู่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ จอมพลสฤษดิ์ได้แสดงให้เห็นมาโดยตลอดว่าได้พยายามอย่างเต็มความสามารถทุกวิถีทางเพื่อรักษาอธิปไตยของชาติ ด้วยเหตุนี้เมื่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศมีคำตัดสินให้ปราสาทเขาพระวิหารเป็นของกัมพูชา จอมพลสฤษดิ์จึงไม่ได้รับผลกระทบทางการเมืองและคงดำรงสถานะผู้นำของประเทศต่อไปได้จนถึงแก่อสัญกรรมเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2506

รายการเอกสารอ้างอิง

- Amatyakul, T. (1956). *Khao Phra Wihan*. Phranakhon: Pakdi Pradit Press. (In Thai)
- “Announcement of the Revolutionary Party No. 27 [the Revolutionary Party commanded to closed categorical border between Thailand and Cambodia].”(1958). *Royal Thai Government Gazette* 75, 99K Special edition (November 25, 1958): 4. (In Thai)
- Chaloemtiarana, T. (2005). *Thailand : the Politics of Despotism Paternalism*. 2nded. Bangkok: The Foundation for the Promotion of Social Sciences and Humanities Textbooks Projects. (In Thai)
- Collection of Speeches of Field Marshal Srisdi Dhanarajata, 1959-1961*. (1964). Bangkok: Office of The Prime Minister Press. (Cabinet of Thailand printed cremation ceremony of Field Marshal Srisdi Dhanarajata, Phlap Phla Issaryiphorn, Wat Debsirindrawas Ratchaworawihan, March 17, 1964). (In Thai)
- Cuasay, P. (1998). Borders on the Fantastic: Mimesis, Violence, and Landscape at the Temple of Preah Vihear. *Modern Asian Studies*, 32(4), 849-890.
- Dhammarot, K. (2003). *Impacts of the Prasat Kaopraviharn Dispute between Thailand and Cambodia on Srisaket, 1959-1962*. Master of Arts Thesis (Thai History), Srinakharinwirot University, Thailand. (In Thai)
- Gordon, B. (1966). *The dimensions of conflict in Southeast Asia*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Heller, P. (2001). *The United Nations under Dag Hammarskjold, 1953-1961*. United States: Scarecrow Press.
- In house. (1958). *Sapdhasarn-News Weekly*, 1 (December 13, 1958): n. page. (In Thai)
- Jayanama, S. (2017). *Thai Foreign Policy Toward Neighboring Countries During Cold War Period: A Comparative Study Five Case Thai Policy toward Cambodia*. Bangkok: Siamparitut. (In Thai)

- Kaewsuphan, K. (2016). *Khao Phra Wihan tong pen kong Thai*. Retrieved 30 April 2020, from <https://www.joox.com/th/single/p8Ns7Fk4Kp11tliyWD6QsA==>. (In Thai)
- Kasetsiri, C. (2008). *Preah Vihear Temple: box hole-nationalism-wounded history and our country: Siam-Thailand*. Bangkok: The Foundation for the Promotion of Social Sciences and Humanities Textbooks Projects. (In Thai)
- _____. (2009). *Siamese/Thai Nationalism and Cambodia: A Case Study of the Preah Vihear Temple*. Bangkok: The Foundation for the Promotion of Social Sciences and Humanities Textbooks Projects. (In Thai)
- Koosripitak, S. (1971). Parliament: Background of members of the Thai House, 1933-1969. In Edited by Samudavanija, C., Koosripitak, S., and Rattanamongkolmaat, S., *Political Animal*, (pp. 131-178), Phranakhon: Thai Watanapanich Press. (In Thai)
- Krairiksh, B., H.R.H. (2003). *Nuw Khmer*. Bangkok: Matichon. (In Thai)
- Leifer, M. (1961-1962). Cambodia and Her Neighbors. *Pacific Affairs* 34(4), 361-374.
- Malakul, P., M.L., trans. (n.d.). *Temporary translation: Adjudication of International Court of Justice in the Preah Vihear Temple Conflict*. n.p. (In Thai)
- Mascharoen, W. (1990). *Social Studies Textbooks and Political Socialization During Field Marshal Srisdi Dhanarajata's Regime: A Case Study of the Security of the Nation*. Master Thesis, M.A. in History, Graduate School, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)
- Ministry of Foreign Affairs. (1961). *Facts about the relationship between Thailand and Cambodia*. Phranakhon: Office of The Prime Minister Press. (In Thai)
- _____. (2011). *Information about Preah Vihear and Thai-Cambodian Border Negotiation which Thai people should know*. Bangkok: Ministry of Foreign Affairs. (In Thai)
- Pawakapan, P. (2008). The Preah Vihear Verdict : Thai Perception on the Border Area and Legal Disadvantages. In *The Islamic World and Muslims in Southeast Asia and Lao-ness and Khmer-ness in Thai Culture*, (pp.1-30), Bangkok: The Foundation for the Promotion of Social Sciences and Humanities Textbooks Projects. (In Thai)
- Permjitt, S. (1959). *The Thai-Khmer War and Preah Vihear of Thailand*. Phranakhon: Prae Pittaya. (In Thai)
- Phantharangsi, S. (1971). *China-Malaya Riots and Buddha's Prophecy to A Royal Ancestor of Sihanouk*. Phranakhon: Prae Pittaya. (In Thai)
- Platong [pseud.]. (1965). *Political Parties in Thailand*. Phranakhon: Kawna. (In Thai)
- Sapdhasarn-News Weekly. (1960). *Sapdhasarn-News Weekly*, 2(39), 8. (In Thai)

- Saenissara, P. (1980). *Field Marshal Sarit Thanarat and Thai Parliamentary System B.E. 2501-2506*. Master Thesis, M.Ed. in Education, Srinakharinwirot University, Thailand. (In Thai)
- Smith, R. (1965). *Cambodia's Foreign Policy*. United State of America: Cornell University Press.
- Supaporn, T. (1965). *Danger of Indochina*. Phranakhon: Prae Pittaya. (In Thai)
- Tantiratanapisan, V. (1989). *The Process of Power Consolidation of Field Marshal Srisdi Dhanarajata*. Master Thesis, M.A. in History, Graduate School, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)
- The Government Public Relations Department. (1941). *Thailand Gained the Territory*. Phranakhon: The Government Public Relations Department. (In Thai)
- Tongpao, T. (1974). *Communism of Lat Yao*. Bangkok: Bhannakij. (In Thai)
- Vichailak, S. (1961). *Announcement of the Revolutionary Party No. 1 to the last*. Bangkok: Nitiwet. (In Thai)